Ο πύργος της Μυρσίνης

Η ιστορία που θα διαβάσετε ίσως σας φανεί απίστευτη. Όμως, οι πιο αληθινές ιστορίες είναι εκείνες που δεν έχουν συμβεί. Ή μήπως έχουν;

Αναζητώντας την αρχαία πόλη

Η μικρή μας ηρωίδα μόλις είχε κλείσει τα έντεκα. Εκείνη τη χρονιά θα περνούσε τις καλοκαιρινές διακοπές της στο σπίτι της αδελφής της μητέρας της, στην Αλεξανδρούπολη του ακριτικού Έβρου. Από τη **Θράκη** κατάγονταν ο παππούς και η γιαγιά της μικρής μας φίλης. Χρόνια εγκατεστημένοι στη Θεσσαλονίκη, νοσταλγούσαν τον όμορφο τόπο τους.

Συνταξιούχος δάσκαλος ο παππούς δεν κουραζόταν να μιλά για τη γενέτειρά του, τη **Μαρώνεια**, την αρχαία πλούσια πόλη του **Μάρωνα**, ξακουστού ιερέα του θεού **Απόλλωνα**. Είχε πολλά χωράφια με αμπέλια που έβγαζαν το βαθυκόκκινο μυρωδάτο μαρωνίτικο κρασί («οίνος Ισμαρικός»), φημισμένο σ' όλη την αρχαία Ελλάδα, όπως και το ευωδιαστό λάδι και τα σιτάρια της πόλης. Σήμερα η Μαρώνεια είναι ένα ήσυχο, μαγευτικό χωριό, σκαρφαλωμένο στις πλαγιές του Ίσμαρου, πνιγμένο στις ασημοπράσινες ελιές, με θέα προς το Θρακικό Πέλαγος. Μετά από τόσους αιώνες, οι Μαρωνίτες συνηθίζουν ακόμη να δίνουν στα πρωτότοκα παιδιά τους αρχαία ονόματα, όπως Αχιλλέας, Οδυσσέας, Περίανδρος, Πολύβιος, Σοφοκλής, Σωκράτης, Ευτέρπη, Κλειώ, Αφροδίτη ή Άρτεμη. Γι' αυτό και τον παππού τον είχαν βγάλει Αριστείδη κι αυτός με τη σειρά του είχε βαφτίσει τις δύο του κόρες Περσεφόνη και Αθηνά.

Ο παππούς Αριστείδης δεν κουραζόταν να διηγείται ιστορίες και για το νησί της γυναίκας του, το σμαραγδένιο, καταπράσινο νησί των «**Μεγάλων Θεών**», τη Σαμοθράκη. Αρχαία ιερά **Μυστήρια**, πλούσια βλάστηση, κρυστάλλινα νερά και μια βαθιά σκουρόχρωμη θάλασσα, που συχνά τη ρυτίδιαζαν οι δυνατοί αγέρηδες, ζωντάνευαν στις αφηγήσεις του παππού. «Μυρσινιώ» τη φώναζε ο παππούς τη γιαγιά. Έτσι ήταν το όνομά της στη ντόπια μαρωνίτικη λαλιά.

Όμως η γιαγιά έλεγε ότι στο δικό της τόπο (εκεί που τα κορίτσια συχνά τα ονομάτιζαν Μυρσίνη, όπως κι αυτήν) «Μυρσίνα» τη φωνάζανε.

Μήπως τώρα μαντέψατε το όνομα της μικρής ηρωίδας της ιστορίας μας; Πολύ σωστά. Τη λένε Μυρσίνη. Όχι, δεν είναι παράξενο όνομα. Μυρσίνη, μυρρίνη ή μύρτο ονόμαζαν οι αρχαίοι το φυτό που εμείς σήμερα λέμε μυρτιά. Η μυρσίνη ήταν «θάμνος ιερά», αφιερωμένη στην **Αφροδίτη** κι από τους καρπούς της φτιάχναν θεραπευτικά λάδια κι ένα είδος κρασιού, τον «μυρρινίτη οίνον». Τους καρπούς επίσης τους έτρωγαν κι ακόμη, στις γιορτινές μέρες, κρατούσαν κλαδιά ή φύλλα μυρτιάς ή τα έβαζαν στεφάνια πάνω στους τάφους.

Όταν λοιπόν ετοιμαζόταν η Μυρσίνα μας να φύγει από τη Θεσσαλονίκη για την Αλεξανδρούπολη, ο παππούς αποφάσισε να της μιλήσει και γι' αυτήν την πόλη, όπου είχε τελειώσει τη φημισμένη «**Λεονταρίδειο Σχολή Αρρένων**» και είχε γνωρίσει τη γιαγιά. Καθώς η Μυρσίνα βοηθούσε την κυρία Αθηνά στην ετοιμασία του ταξιδιωτικού σάκου της, άκουγε τον παππού να της διηγείται ότι παλιά οι αρχαίοι ονομάζαν την Αλεξανδρούπολη **Σάλη**. Από τη Σαμοθράκη είχαν φτάσει στην περιοχή της Σάλης κι είχαν χτίσει αρκετές πόλεις στην αντίπερα του νησιού τους εβρίτικη πλευρά. Όλες μαζί τις έλεγαν «τείχη της Σαμοθράκης». Η Μυρσίνα, βέβαια, μισάκουγε τα λόγια του παππού, γιατί πιο πολύ την ένοιαζε η θάλασσα παρά η ιστορία της Αλεξανδρούπολης. Η μαμά της όμως, που ήταν κι αυτή δασκάλα, τη μάλωσε για την αδιαφορία της και τόσο πολύ της κακοφάνηκε η παρατήρηση, που υποσχέθηκε σ' αυτήν και στον παππού ότι θα προσπαθούσε να επισκεφτεί τουλάχιστον ένα Μουσείο ή μια αρχαία πόλη, όταν θα πήγαινε στη Θράκη.

–«Χαζή», της ψιθύρισε το πειραχτήρι της οικογένειας, ο Δημήτρης, ο μεγάλος αδελφός της. «Χαζή, θα φας τις διακοπές σου στα μουσεία;»

Εκείνη όμως δεν του απάντησε. Είχε ένα κρυφό προαίσθημα πως κάτι ξεχωριστό θα της συνέβαινε στις πρώτες θρακιώτικες διακοπές της.

Το τρένο την έφερε στην Αλεξανδρούπολη, όπου όμως δεν έμεινε πολύ. Κοντά στα χωριά Δίκελλα και Μεσημβρία ήταν το εξοχικό της θείας Πέρσας και του θείου Κώστα. Η περιοχή δεν είχε και τόσο ωραίο όνομα, «Σκορπιός» λεγόταν. Είχε όμως αρκετές παραθεριστικές κατοικίες και προπαντός μια πεντακάθαρη θάλασσα, ιδανική για κολύμπι και μακροβούτια. Και σ' αυτά η Μυρσίνα τα κατάφερνε καλύτερα κι από την Ελένη και τον Αρίστο, τα ξαδέρφια της. Από τον Αρίστο ξανάκουσε για την αρχαία **Ζώνη**. Θυμήθηκε αμυδρά ότι την είχε αναφέρει ο παππούς ανάμεσα στις «**πόλεις–τείχη της Σαμοθράκης**» και ρώτησε αν είναι μακριά.

–«Μόλις κανένα χιλιόμετρο», απάντησε με πολύξερο ύφος ο Αρίστος, που ήταν δύο–τρία χρόνια μεγαλύτερός της.

–«Πάμε;» πρότεινε κάπως διστακτικά η Μυρσίνα.

–«Ωχ, καημένη, μες στη ζέστα;» απάντησε βαριεστημένα αυτός.

–«Όχι, αύριο πρωί–πρωί», προσπάθησε να τον πείσει.

–«Βαριέμαι να βλέπω πέτρες», ήταν η τελική απάντησή του στις παρακλήσεις της ξαδέρφης του.

Η Μυρσίνα, όμως, σκέφτηκε ότι έπρεπε να κρατήσει μιαν υπόσχεση. Ευκαιρία ήταν. Αλλά δεν του φανέρωσε τις σκέψεις της.

Την άλλη μέρα ξύπνησε πολύ νωρίς. Όλοι κοιμόταν ακόμη, όταν έβαλε στο σακίδιό της μερικά φρούτα και μπισκότα. Πήρε μαζί της και λίγο νερό. Σήμερα θα γινόταν ένας μικρός εξερευνητής. Μπορεί εκεί, στην αρχαία πόλη, να έβρισκε κάποιο αρχαίο αγγείο ή έστω ένα κομμάτι. Δε θα το κρατούσε, το ήξερε καλά. Θα το παρέδιδε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία. Είχε μάθει από τον παππού της ότι «τα αρχαία είναι ανεκτίμητα και αποτελούν κληρονομιά όλων των Ελλήνων».

Ατέλειωτος και ανηφορικός της φάνηκε ο δρόμος. Άρχισε να πιστεύει ότι δεν θα βρει ποτέ την αρχαία πόλη. Κάποιοι περαστικοί τη βοήθησαν δείχνοντάς της κατά που έπρεπε να προχωρήσει. Και όσο πλησίαζε, τόσο ένοιωθε την καρδιά της να χτυπά πιο γοργά, πιο δυνατά. Κάτι μαγικό την τραβούσε, την καλούσε, της φώναζε. Σε κάποια διασταύρωση διάβασε μια ενδεικτική πινακίδα και μετά από λίγο βρέθηκε μπροστά στη σιδερένια είσοδο μιας μεγάλης περίφραξης. Τη διάβηκε και ρώτησε την κυρία που συνάντησε να στέκεται εκεί κοντά: «Σας παρακαλώ, εδώ είναι η αρχαία Ζώνη;». Ήθελε να βεβαιωθεί απόλυτα, ήταν όμως πολύ κουρασμένη απ' το δρόμο και η ερώτηση της βγήκε ξεψυχισμένα. Η κυρία την κοίταξε λιγάκι σκεφτική.

–«Πού είναι, παιδί μου, οι γονείς σου;»

–«Μόνη μου ήρθα, με τα πόδια, από το Σκορπιό», απάντησε περήφανη.

–«Καημενούλα μου. Δεν κουράστηκες;»

–«Θέλω πολύ να δω την αρχαία πόλη», είπε τώρα πιο δυνατά. Μετά πρόσθεσε πιο χαμηλόφωνα, πιο δειλά:

–«Μήπως είστε αρχαιολόγος;»

–«Βέβαια», της απάντησε γλυκά εκείνη.

–«Μπορείτε να μου τη δείξετε;»

Η αρχαιολόγος την κοίταξε συλλογισμένη.

–«Δυστυχώς, τώρα το πρωί έχουμε πολλή δουλειά. Μπορώ όμως να σου χαρίσω ένα βιβλιαράκι για την αρχαία πόλη. Είναι ένας «Οδηγός». Έτσι λέγονται τα βιβλία που σε βοηθούν αν γνωρίσεις αρχαιολογικούς χώρους... Είναι όμως λίγο δύσκολο... για κοριτσάκι της ηλικίας σου», είπε διστακτικά.

–«Όχι, σας παρακαλώ, κάτι θα καταλάβω», φώναξε η Μυρσίνα.

Χαμογέλασε.

–«Πράγματι, με τόσο ενθουσιασμό κι εγώ πιστεύω ότι κάτι θα καταλάβεις. Αν έχεις απορίες, κατά το μεσημέρι έλα εκεί να μου τις πεις». Της έδειξε ένα από τα δύο πετρόκτιστα σπίτια που ήταν στην άκρη του αρχαιολογικού χώρου, αρκετά κοντά στην είσοδό του.

Η Μυρσίνα την ευχαρίστησε χίλιες φορές. Εκείνη γέλασε, της χάιδεψε τα μαλλιά κι απομακρύνθηκε, αφού της άφησε το λεπτό βιβλίο που κρατούσε.

Στην αρχαία πόλη

Το ξεφύλλισε. Ευτυχισμένη σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να περάσει όλο το πρωινό σεργιανώντας στην αρχαία πόλη, μέσα στα ερείπια, κι απολαμβάνοντας τη θέα της γαλαζοπράσινης θάλασσας που ξανοιγόταν μπροστά στα μάτια της.

Προχώρησε περήφανη για να διασχίσει τον αρχαιολογικό χώρο. Περπάτησε λίγο πάνω σ' έναν χωμάτινο δρόμο, ώσπου αντίκρισε τα πρώτα αρχαία ερείπια. «Ίσως αυτός ήταν και στα αρχαία χρόνια δρόμος», σκέφτηκε. Ξεφύλλισε ξανά το βιβλίο προσπαθώντας να βρει κάτι που να επιβεβαιώνει τις σκέψεις της. Ξαφνικά το βλέμμα της καρφώθηκε σε μια σελίδα: «Ένας από τους πύργους του **δυτικού τείχους** σώζει εγχάρακτες επιγραφές με τα ονόματα **ΑΔΑΜΑΣ ΒΟΣΤΑΔΟΣ** και **ΜΥΡΣΙΝΗ ΑΛΚΕΒΙΑΔΟ** (η δεύτερη επαναλαμβάνεται και στη δυτική πλευρά), οι οποίες χρονολογούνται στον 4ο αι. π.Χ».., διάβασε. Υπήρχε και μια εικόνα, όπου όμως δεν φαίνονταν πολύ καθαρά τα χαραγμένα γράμματα. Ένας αρχαίος πύργος είχε το όνομά της και μάλιστα δύο φορές!!! Δεν τη λέγαν βέβαια «Μυρσίνη Αλκιβιάδη». Αλέξανδρο λέγαν το μπαμπά της και ήταν απ' την Κοζάνη κι όχι από τη Θράκη. Όμως και το δικό της όνομα ήταν Μυρσίνη. Έπρεπε να δει οπωσδήποτε αυτό τον αρχαίο πύργο. Καλά της έλεγε η γιαγιά ότι το όνομά της και όμορφο και πολύ παλιό ήταν. Εδώ το έγραφε καθαρά: «στον 4ο αι. π.Χ.!»

Τα πόδια της έβγαλαν φτερά. Ο πύργος βρισκόταν στο δυτικό τείχος. Καλά που ο αδερφός της, που ήταν πρόσκοπος, της είχε δείξει πώς μπορούσε από τον ήλιο να καταλάβει που βρισκόταν η ανατολή και ύστερα να βρει και τα υπόλοιπα σημεία του ορίζοντα. Είχε μπει, λοιπόν, στο χώρο από τα ανατολικά. Άρα αν διέσχιζε ευθεία όλη την πόλη θα βρισκόταν στο δυτικό τείχος. Έτρεχε μ' όλη της τη δύναμη. Έπρεπε να βρει τον

πύργο, ακόμη κι αν της έπαιρνε ψάχνοντας όλο το πρωινό. Κάποια στιγμή σταμάτησε. Είχε κατέβει κάποια σκαλοπάτια και είχε φτάσει σε μιαν άλλη περίφραξη. Είχε βγει από την αρχαία πόλη. Αναρωτήθηκε πού έπρεπε τώρα να ψάξει. Να ανηφορίσει ή να πάει κατά τη μεριά της θάλασσας; Κοντά σε μια σιδερένια πορτούλα είχε έναν εργάτη που κάτι έφτιαχνε στο φράχτη. Πλησίασε.

–«Καλημέρα», είπε ξέπνοα, προσπαθώντας λαχανιασμένη να πάρει μιαν ανάσα.

–«Τι έπαθες μικρούλα; Είδες φίδι;» τη ρώτησε εκείνος.

–«Όχι, κύριε. Ζητώ τον **Πύργο της Μυρσίνης**».

–«Της ποιας;» ρώτησε γεμάτος απορία ο εργάτης.

–«Της Μυρσίνης».

–«Τι πράγμα είν' αυτό; Δεν ξέρω. Εγώ το φράχτη φτιάχνω».

–«Είναι ένας πύργος γκρεμισμένος, έχει όμως κάποιες μεγάλες πέτρες με χαραγμένα πάνω τους γράμματα», προσπάθησε να του εξηγήσει η Μυρσίνα.

–«Έχω δει κάτι γράμματα», είπε συλλογισμένος.

–«Πού, πού;»

–«Σιγά, μικρούλα. Θα σε πάω».

Προχώρησαν λίγο, μερικά μέτρα.

–«Να εδώ, εδώ έχω δει κάτι γράμματα. Δεν κάθισα όμως να τα καλοκοιτάξω. Είν' αυτά που θέλεις;»

Δεν μπορούσε να βγάλει άχνα, της είχε κοπεί η μιλιά. Σε μια μακρόστενη πέτρα ήταν χαραγμένο ολοκάθαρα το όνομα. Μπορούσε με ευκολία να το διαβάσει κι ας είχαν περάσει από τότε που το χάραξαν σχεδόν δυόμισι χιλιάδες χρόνια: ΜΥΡΣΙΝΗ ΑΛΚΕΒΙΑΔΟ. Επιτέλους, είχε βρει τον «Πύργο της Μυρσίνης».

–«Εεε, μικρούλα. Είναι αυτό που ψάχνεις;»

–«Μάλιστα κύριε. Ευχαριστώ πάρα πολύ».

–«Δεν κάνει τίποτα, πάω να τελειώσω το φράχτη».

Έμεινε μόνη μπροστά στην επιγραφή. Ακούμπησε με τ' ακροδάχτυλα και χάιδεψε ένα–ένα τα γράμματα. Ένας κόμπος της είχε σταθεί στο λαιμό και δεν έλεγε να φύγει.

Έκανε το γύρο του πύργου και αμέσως το βλέμμα της έπεσε και στις άλλες δύο επιγραφές. Ξανά χαραγμένο το όνομα της Μυρσίνης! Κοντά σ' αυτό, σε μιαν άλλη μεγάλη πέτρα, και το δεύτερο όνομα: ΑΔΑΜΑΣ ΒΟΣΤΑΔΟΣ. «Αυτός ποιος να 'ταν πάλι;» αναρωτήθηκε. Δεν την ενδιέφερε όμως και πολύ. Δεν μπορούσε να τραβήξει την προσοχή της από το όνομα της Μυρσίνης.

Δεν κατάλαβε πόση ώρα στεκόταν έτσι. Κάποια στιγμή αισθάνθηκε τα πόδια της να βαραίνουν. Είχε κουραστεί πολύ απ' το περπάτημα. Στο σημείο όπου βρισκόταν, το τείχος γώνιαζε και στη γωνία υπήρχε σκιά. «Εδώ θα καθίσω να ξεκουραστώ λίγο», σκέφτηκε. «Θα μπορώ να κοιτάζω και τα γράμματα».

Κάθισε κατάχαμα, ακούμπησε δίπλα το σακίδιο και το βιβλίο κι απόμεινε να βλέπει συνέχεια το όνομα. Ποια ήταν άραγε η Μυρσίνη; Μήπως κάποια προ–προ–προ–προ (άραγε πόσα «προ» χρειάζονταν;) γιαγιά της; Είχε ζήσει, είχε παίξει κι ίσως είχε παντρευτεί κι είχε θαφτεί στο νεκροταφείο αυτής της πόλης. Χίλια ερωτήματα στριφογύριζαν στο μυαλό της. Να μπορούσε να μάθει! Ένοιωσε το κεφάλι της βαρύ, ακούμπησε πίσω στις πέτρες του τείχους. Θα 'κλεινε λίγο τα μάτια της. Ήταν τόσο, μα τόσο κουρασμένη…

Η συνάντηση

–ΜΥΡΣΙΝΗ, ΜΥΡΣΙΝΗ ΠΟΥ ΕΙ; ΕΑΝ ΓΑΡ ΜΗ ΩΣ ΤΑΧΙΣΤΑ ΕΛΘΗΣ, ΕΠΙ ΣΗ ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΟΥΣ ΣΟΥΣ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ ΗΓΗΣΙΛΑΩ ΠΑΡΑΔΩΣΩ. (*Μυρσίνη, Μυρσίνη πού είσαι; Αν δεν έρθεις αμέσως, θα δώσω για τιμωρία τους αστραγάλους σου στον Ηγησίλαο*).

Τινάχτηκε. Καταλάβαινε λίγο τα λόγια που άκουγε, της φάνηκαν όμως διαφορετικά ελληνικά απ' αυτά που ήξερε. Κι όμως, κάτι καταλάβαινε.

Κάποιος κινήθηκε δίπλα της, κοντά στην εξωτερική άκρη του πύργου. Ήταν μια νεαρή κοπέλα. Πισωπάτησε απότομα και το μαλακό κίτρινο ρούχο της, το τυλιγμένο περίτεχνα στο σώμα της, γλίστρησε κι έπεσε πάνω στα χορτάρια. Ξαφνιασμένη η Μυρσίνα ασυναίσθητα το μάζεψε και μαγεμένη από την απαλή ζεστή υφή του, χωρίς να το καλοσκεφτεί, το έριξε στους ώμους της. Ένοιωσε περίεργα. Ένα παράξενο ρίγος διαπέρασε τη ραχοκοκαλιά της. Κάτι μαγικό, κάτι ασυνήθιστο είχε αυτό το λεπτοϋφασμένο μάλλινο ρούχο.

Το άλλο κορίτσι αφουγκραζόταν τις φωνές με προσοχή. Μόνο για μια στιγμή γύρισε προς το μέρος της Μυρσίνας.

–Σσσ;…, έκανε κι ακούμπησε το δάχτυλο στα χείλη της.

Οι φωνές συνεχίστηκαν για λίγο ακόμη κι ύστερα ξεμάκρυναν. Το κορίτσι στράφηκε και την περιεργάστηκε απ' την κορφή ως τα νύχια. Εντύπωση έκαναν στη Μυρσίνα τα μακριά χρυσοκάστανα μαλλιά και τα σκούρα μπλε μάτια της κοπέλας, με το ονειροπόλο τους βλέμμα. Ήταν μεγαλύτερή της, ίσως 15–16 χρονών. Φορούσε μακρύ γαλάζιο

πτυχωτό φόρεμα, που έπεφτε με χάρη πάνω σ' ένα κορμί λυγερό.

–«Το ιμάτιό μου, φοράς το **κροκωτό ιμάτιό** μου» είπε, μ' έναν λίγο αυστηρό, αλλά όχι κακό τόνο στη φωνή της. «Πρόσεξέ το. Στην Αθήνα, στην τελευταία του επίσκεψη εκεί, με πολλή δυσκολία κατάφερε ο πατέρας μου να πάρει από μια γνωστή του **εργαστίνα,** που δούλευε για τον **πέπλο** της Παρθένου στα **Παναθήναια**, λίγα από τα νήματά του. Με αρκετό κόπο και μεγάλη προσοχή τα ύφανε η μητέρα μου στο ιμάτιό μου, γι' αυτό κι είναι πολύτιμο για μένα. Παρόλ' αυτά, κράτησέ το. Πώς είσαι έτσι ελαφρά ντυμένη;» παρατήρησε με συμπάθεια, καθώς πρόσεξε το λουλουδάτο κοντό φουστάνι της Μυρσίνας.

Εκείνη όμως είχε μείνει άφωνη από την έκπληξη. Τα καταλάβαινε όλα, όχι μόνο σκόρπιες λέξεις, όπως πριν. Το ιμάτιο! Αυτό πρέπει να ήταν. Από τη στιγμή που το φόρεσε αισθάνθηκε περίεργα, αλλιώτικα, διαφορετικά. Σαν να 'γινε το ρούχο ένα μαζί της, σα να την αγκάλιασε. Ήταν σίγουρη τώρα πως αν απαντούσε στο κορίτσι που στεκόταν μπροστά της, εκείνη θα την καταλάβαινε. Ταραγμένη όμως και γεμάτη από την ξαφνική χαρά που την πλημμύριζε δεν είπε τίποτα.

–«Τι έχεις πάθει; Μήπως είσαι μουγκή; Γιατί με κοιτάς έτσι; Τέλος πάντων, ποια είσαι;» ρώτησε το ξανθό κορίτσι.

–«Με λένε Μυρσίνα».

–«Πώς!! Κι εμένα Μυρσίνη. Αλήθεια λες;»

–«Φυσικά».

–«Μυρσίνα λοιπόν! Και τον πατέρα σου;»

–«Αλέξανδρο».

–«Τον δικό μου Αλκιβιάδη».

Το ξάφνιασμα ήταν τόσο μεγάλο που ένοιωσε να τρέμει σύγκορμη. Δύσκολα κατάφερε να συνέλθει. Είχε μπροστά της το κορίτσι της επιγραφής του πύργου. Ο Πύργος! Τώρα που τον έβλεπε πάλι δεν της θύμιζε καθόλου μα καθόλου ερείπιο. Ήταν ένας πανύψηλος, δυνατός, καλοχτισμένος πύργος, αλλά πάνω στις πέτρες του δεν υπήρχε πια τίποτα χαραγμένο.

–«Εε, παράξενη Μυρσίνα του Αλέξανδρου. Από πού ήρθες; Με το πλοίο απ' τη Σαμοθράκη ή μ' αυτό απ' την Αθήνα; Μήπως με τους **Θράκες** από την **Οδρυσία** που πουλάνε σιτάρι και άλογα; Μπας και είσαι με τους σκλάβους που κουβαλά το βυζαντινό πλοίο; Όχι, όχι, δεν δείχνεις για δούλη. Μήπως τότε ήρθες με το σιτηγό πλοίο της Μαρώνειας;»

–«Ναι, απ' τη Μαρώνεια είμαι», απάντησε αυθόρμητα, χαρούμενη που τα κατάλαβε όλα, ακόμα και τη δύσκολη λέξη «σιτηγό», το πλοίο δηλαδή που μετέφερε σιτάρι.

–«Ε, βέβαια», έκανε η Μυρσίνη μ' ένα μορφασμό. «Αφότου οι **Τριβαλλοί**

κατέστρεψαν τα **Άβδηρα**, εσείς οι Μαρωνίτες νιώθετε κυρίαρχοι της Θράκης. Και τι ενδύματα είναι αυτά που φοράτε;»

–«Τα αγόρασα στην Αθήνα».

–«Κοσμογυρισμένη λοιπόν».

Για λίγο έπεσε σιωπή.

–«Ποιος σε φώναζε;»

–«Η μητέρα μου και η μικρή μου αδερφή. Τη λένε **Δάφνη** και τη μικρή μου αδερφή **Αίθρα**. Το κάθαρμα που τώρα θα παίζει με τους αστραγάλους μου είναι ο αδερφός μου, ο **Ηγησίλαος**».

–«Γιατί το έσκασες;»

–«Οι γονείς μου έχουν βαλθεί να με παντρέψουν. Εγώ όμως δεν τον αγαπώ τον ψωροφαντασμένο Αθηναίο».

Της ζήτησε να μάθει την ιστορία της. Τότε η Μυρσίνη τής είπε ότι ο πατέρας της, ο Αλκιβιάδης, καταγόταν από μια αρκετά εύπορη οικογένεια της Αθήνας. Είχε, εκείνο τον καιρό, προσκαλέσει τον ξάδερφό του Δημοσθένη με τη γυναίκα του, την Ηλέκτρα, και το γιο τους, ένα ξιπασμένο και πολύ κακομαθημένο πλουσιόπαιδο, τον Περικλή, να επισκεφτούν τη **Ζώνη** για να συζητήσουν το προξενιό και το γάμο. Η Μυρσίνη όμως αγαπούσε άλλον. Πολλές φορές είχε προσπαθήσει να πείσει τους γονείς της αλλά αυτοί ούτε το όνομά του δεν ήθελαν να ακούσουν.

–«Κι όμως είναι τόσο καλός ο Αδάμας μου κι ας μην είναι πλούσιος όπως αυτός… αυτός… αυτός… ο Περικλής. Δεν έχει βέβαια και καταγωγή απ' την Αθήνα, ντόπιος Θράκας είναι ο πατέρας του. Η αδερφή του, η **Άδα**, είναι στενή μου φίλη».

–«Αδάμας Βοστάδος», φώναξε κατάπληκτη η Μυρσίνα.

–«Τον ξέρεις; Από πού; Έχετε συναντηθεί;»

–«Είδα γραμμένο τ' όνομά του στις πέτρες του πύργου».

–«Στον πύργο; Τι λες τώρα παράξενη Μυρσίνα του Αλέξανδρου; Στον πύργο είναι γραμμένο μόνο το δικό μου όνομα», είπε με μια μικρή δόση αυταρέσκειας. «Κι αυτό γιατί πριν δύο μέρες το χάραξε ο Αδάμας, για να μου φανερώσει πόσο πολύ μ' αγαπά. Να, κοίτα». Της έδειξε την επιγραφή στη δυτική πλευρά του πύργου, την πρώτη από τις δύο με το ίδιο όνομα, που είχε βρει η Μυρσίνα, όταν πρωτοείδε τον πύργο. Και ύστερα πρόσθεσε με κάπως έντονο ύφος: «Δεν υπάρχουν άλλες επιγραφές και φυσικά καμιά με το όνομα του Αδάμαντα. Τι έχεις πάθει; Μήπως έχεις πιει πολύ μαρωνίτικο κρασί;»

Για λίγο καμιά δεν ξαναμίλησε.

–«Έλα, μη μου στεναχωριέσαι. Έτσι το 'πα. Μιας και είσαι ξένη στον τόπο μας, θέλεις να σου δείξω την πόλη μας; Πρώτα όμως θα σε τυλίξω καλύτερα με το ιμάτιό μου. Πολύ παράξενα ντύνεστε εσείς εκεί στη Μαρώνεια. Πολύ… ελαφριά».

Οχυρωματικό τείχος	
Πιθανά τμήματα τείχους	
Η περιήγηση της Μυρσίνης	
Περιτειχισμένος οικισμός ελληνιστικών χρόνων	1
Ναός Απόλλωνα	2
Κατοικίες	3
Ιερό Δήμητρας	4
Ο πύργος της Μυρσίνης	5
Δυτική Πύλη	6
Καταστήματα	7
Ακρόπολη	8
Το «σπίτι της Μυρσίνης»	9

Η περιήγηση

Πέρασαν τα μεγαλόπρεπα τείχη με τους δυνατούς πύργους, ψηλούς και καλοχτισμένους με χοντρούς λίθους και καλοβαλμένους δόμους. «Είναι γερά, αλλά μερικές φορές χρειάζονται επισκευές», παρατήρησε η Μυρσίνη.

Η μεγάλη πύλη, με το διπλό μακρύ λίθινο κεφαλόσκαλο και τη βαριά ξύλινη πόρτα, οδηγούσε από το δυτικό τείχος σ' έναν πλατύ δρόμο. Ήταν ένας κεντρικός δρόμος που έβγαζε στην ανατολική πύλη, διασχίζοντας την πόλη σ' όλο της το πλάτος. Άλλοι μικρότεροι, μερικοί και πλακοστρωμένοι, δρόμοι έρχονταν κάθετοι στον κεντρικό για να διευκολύνουν την κυκλοφορία πεζών και ζώων μέσα στην πόλη.

Δεξιά και αριστερά του μεγάλου δρόμου υπήρχαν πολλά κτίρια. Κάποια ήταν κατοικίες, τα περισσότερα όμως ήταν μαγαζιά. Πολλοί άνθρωποι μπαινόβγαιναν σ' αυτά ή χάζευαν τις πραμάτειες. Φρούτα και λαχανικά, ψάρια και κρεατικά, λουλούδια, αυγά, σιδερικά, υφάσματα, χρυσαφικά, αγγεία... ήταν παραταγμένα σε ράφια καταστημάτων και πρόχειρους πάγκους, περιμένοντας κάποιον απ' το βουερό πλήθος να τα προσέξει και ίσως να τ' αγοράσει. Κόντεψαν ν' αναποδογυρίσουν ένα τεράστιο

πιθάρι, ακουμπισμένο στον τοίχο ενός μαγαζιού, που οι πάγκοι και τα ράφια του ήταν γεμάτα αγγεία. Είχε **υδρίες** για νερό, **αμφορείς**, **κρατήρες** και **οινοχόες** για κρασί, **σκύφους**, **κύλικες**, **κανθάρους** για ποτό, **αλάβαστρα**, **ληκύθους** κι **ασκούς** για αρώματα, **πυξίδες** για κοσμήματα, **λεκανίδες** και **πινάκια** για φαγητό... Αδύνατο να συγκρατήσει η Μυρσίνα όλα αυτά τα ονόματα αγγείων, που της αράδιαζε η φίλη της.

–«Τα πιο όμορφα έρχονται με πλοία απ' την Αθήνα. Όμως κι εμείς εδώ στη Θράκη έχουμε καλά εργαστήρια και επιδέξιους **αγγειοπλάστες**, όπως τον πατέρα του Αδάμαντα».

Μαζί με τα αγγεία μπορούσαν να δουν αραδιασμένα στα ράφια και αρκετά **ειδώλια**. Η Μυρσίνα χαμογέλασε βλέποντας το αστείο ειδώλιο ενός κοντούλη κοιλαρά μ' ένα πλατύγυρο καπέλο στο κεφάλι. Σήκωσε από τον πάγκο και περιεργάστηκε ένα άλλο, που παρίστανε έναν γεροδεμένο γενειοφόρο άντρα με ρόπαλο.

–«Ο **Ηρακλής**», μουρμούρισε έκπληκτη.

–«Σπουδαία διαπίστωση», ειρωνεύτηκε ο νεαρός δίπλα της, ένα ψηλό μελαχρινό παλικάρι με σκούρα καστανά παιχνιδιάρικα μάτια. «Θα αγοράσεις κάτι;»

–«Αδάμα, μην κοροϊδεύεις τη φίλη μου. Έτσι δε θα γίνεις ποτέ καλός έμπορος, αν δε φροντίζεις τους πελάτες σου».

Ο νεαρός αναψοκοκκίνησε. Όσο αυτός σιγοκουβέντιαζε με τη Μυρσίνη του σε μια γωνιά, η Μυρσίνα βρήκε την ευκαιρία να χαζέψει. Έβλεπε με περιέργεια τα αγγεία, τα ειδώλια και πρόσεξε τώρα και μερικά **λυχνάρια**. Περισσότερο απ' όλα της άρεσαν τα ειδώλια. Μεγάλα, μικρά, ψηλά, κοντά, λεπτά, χοντρά, παρίσταναν τα περισσότερα όμορφες γυναίκες. Ένα απ' αυτά, με χρώματα και σχέδια, είχε τα χέρια και τα πόδια φτιαγμένα ξεχωριστά και ενωμένα με το σώμα με κλωστές. «Σαν τον Καραγκιόζη», σκέφτηκε η Μυρσίνα.

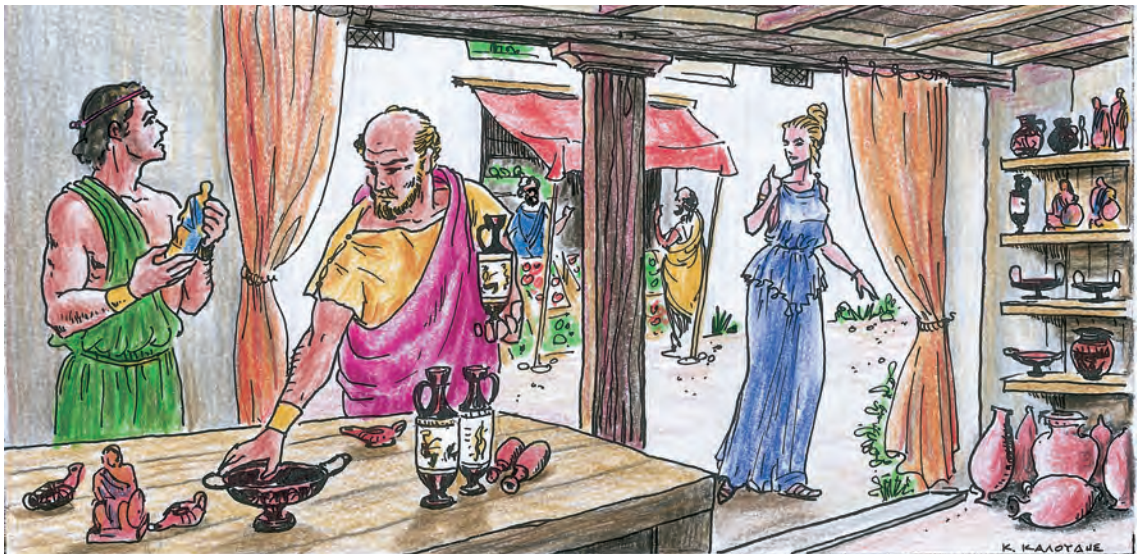

–«Πρόσεχε την **πλαγγόνα**», ακούστηκε πίσω της θυμωμένη η φωνή του Αδάμαντα.

–«Σταμάτα, γκρινιάρη», διαμαρτυρήθηκε η αγαπημένη του. «Πάμε να φύγουμε Μυρσίνα, θα σε πάω στη γιορτή της Δήμητρας. Κι εσύ, Αδάμα, όπως είπαμε, έτσι;»

Ο νέος έγνεψε καταφατικά.

Στα Ιερά της Δήμητρας και του Απόλλωνα

Τα δύο κορίτσια συνέχισαν το δρόμο τους κι έφτασαν κοντά στο ανατολικό τείχος, στο Ιερό της Δήμητρας. Δεν εντυπωσίασε τη Μυρσίνα. Ήταν ένας μάλλον μικρός, στενός και σκοτεινός χώρος, κολλημένος στην εσωτερική πλευρά του **ανατολικού τείχους**, αρκετά κοντά στο νότιο άκρο του.

Σ' ένα βάθρο, στημένο απ' έξω, η Μυρσίνα, με λίγη μάλλον δυσκολία, διάβασε: «ΑΡΧΗΝΑΣΣΑ ΚΕΦΑΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙ» (Για τη Δήμητρα από την Αρχήνασσα του Κεφάλου).

Μέσα στο Ιερό, εντύπωση τής έκαναν τα μικρά πλακίδια με παραστάσεις, χρυσά και ασημένια, που με μεγάλη ευλάβεια αφιέρωναν στη θεά πολλοί προσκυνητές. Τα περιεργάστηκε η Μυρσίνα, έτσι όπως τα έβλεπε όλα ακουμπισμένα σ' ένα χαμηλό ξύλινο πάγκο.

–«Κοίτα! Μάτια, χέρια, ολόκληροι άνθρωποι… αυτά είναι τάματα», στράφηκε και είπε στη φίλη της.

–«Τάματα; **Αναθήματα** λέγονται. Σε κάποιον η θεά γιάτρεψε το χέρι, σ' άλλον τα μάτια, κι όλοι αυτοί είναι προσκυνητές στη μεγάλη χάρη της». Έδειξε ένα ασημοκαπνισμένο, μικρό πλακίδιο. Τρεις λατρευτές φορώντας ιμάτια, προχωρούσαν ο ένας πίσω απ' τον άλλο, βαστώντας ο ένας κλαδί, ο άλλος καρπούς κι ο τρίτος πυξίδα. «Συνήθως, στις γιορτινές μέρες κρατούμε κλαδιά μυρτιάς», εξήγησε η Μυρσίνη. «Γι' αυτό και στην πόλη μας αρκετά κορίτσια ονοματίζονται από το φυτό. Εδώ μπορείς να δεις τη Μεγάλη Θεά καθισμένη σε θρόνο», είπε δείχνοντας στη φίλη της ένα άλλο πλακίδιο. Μπροστά στη θεά στεκόταν με σεβασμό μια γυναίκα που στο υψωμένο χέρι της είχε κλαδί με καρπούς.

Εκτός από τα πολύτιμα αυτά πλακίδια, οι προσκυνητές αφιέρωναν στη θεά καρπούς, κοσμήματα, αγγεία και ειδώλια. Τα περισσότερα απ' αυτά παρίσταναν καθιστή σε θρόνο γυναικεία μορφή.

–«Πώς ακριβώς λατρεύετε τη θεά; Ή μήπως δεν επιτρέπεται να μου πεις;»

–«Όχι, δεν πειράζει. Θυμίζει σε κάποιες τελετές, λίγο, τη σαμοθρακική λατρεία, αλλά δεν είναι μυστηριακή. Ο προσκυνητής θα πρέπει να έχει νηστέψει τουλάχιστον μια μέρα και ύστερα να περάσει από την τελετή του **καθαρμού** στη θάλασσα. Κατόπιν θα πλυθεί και σε **λουτήρα** και εντελώς πλέον καθαρός, με ευπρεπή ενδυμασία, θα προσφέρει στη θεά τα δώρα του και θα κάνει **σπονδές**. Σήμερα το πρωί ο ιερέας πρόσφερε θυσία στη σεβάσμια Δήμητρα ένα γουρουνάκι κι ένα κόκορα».

–«Γιατί αυτά τα δύο ζώα;» ρώτησε με αφέλεια η Μυρσίνα.

Της έριξε ένα πλάγιο βλέμμα γεμάτο απορία. «Μα τι θα γίνει, τέλος πάντων, με σένα; Όλα θα σου τα εξηγώ; Το γουρουνάκι είναι το ιερό ζώο της Δήμητρας, ενώ ο κόκορας της **Περσεφόνης**. Εσείς δηλαδή στη Μαρώνεια τι προσφέρετε στη θεά; Ψάρια;»

Η Μυρσίνα κοκκίνησε και δεν της απάντησε. Αν πρόσεχε αυτά που της λέγανε οι δάσκαλοί της στο σχολείο, τώρα δε θα βρισκόταν σε δύσκολη θέση.

Συνέχισαν για λίγο αμίλητες να κατηφορίζουν προς το λιμάνι. Μερικά μέτρα πιο πέρα από το Ιερό, στάθηκαν για να θαυμάσουν κάτω τη μαγευτική θέα. Οι Ζωναίοι είχαν φροντίσει κατάλληλα το λιμάνι τους, για να αράζουν άνετα τα πλοία δεξιά κι αριστερά

της πόλης, σε δύο πανέμορφους κολπίσκους. Η κίνηση και η φασαρία ήταν έντονη, «όπως άλλωστε σε κάθε λιμάνι, σε κάθε εποχή», σκέφτηκε η Μυρσίνα. Άνθρωποι κοίταζαν, περιεργάζονταν, φώναζαν, παζάρευαν, αγόραζαν, φόρτωναν, ξεφόρτωναν. Τα ζώα ανηφόριζαν κουβαλώντας τις διάφορες πραμάτειες μέσα στην πόλη.

Κάποιοι δυστυχισμένοι έμοιαζαν στοιβαγμένοι σε μια άκρη του λιμανιού.

–«Τι κάνουν αυτοί εκεί;» ρώτησε η Μυρσίνα τη φίλη της.

–«Είναι **δούλοι**. Τους έφερε το πλοίο απ' το **Βυζάντιο**. Άλλους θα τους πουλήσουν εδώ κι άλλους θα τους κατεβάσουν στην Αθήνα».

–«Μοιάζουν τόσο πονεμένοι!!»

–«Είναι. Άδικα προσπαθώ να καταλάβω γιατί κάποιοι θέλουν να χωρίζουν τους ανθρώπους σε κατηγορίες. Ξέρω να διαβάζω κι έχω μελετήσει μερικά συγγράμματα φιλοσόφων, όπως του **Δημόκριτου** και του **Πλάτωνα**. Μου φαίνεται ότι όλοι οι άνθρωποι, πλούσιοι και φτωχοί, γυναίκες και άνδρες, Έλληνες ή βάρβαροι πρέπει να θεωρούνται ίσοι. Όλοι μέσα στο κεφάλι τους, λίγο–πολύ, έχουν το ίδιο μυαλό και στις φλέβες τους κυλάει το ίδιο κόκκινο αίμα». Αναστέναξε. «Αν μ' αξιώσουν οι Μεγάλοι Θεοί να πάω στο νησί τους κάποτε, θα μυηθώ στα ιερά Μυστήρια. Εκεί δε νοιάζονται αν είσαι γέρος, νέος, άνδρας, γυναίκα, πλούσιος, φτωχός, ελεύθερος ή δούλος. Όλοι είναι ίσοι στα μάτια των Μεγάλων Θεών».

–«Τι ακριβώς γίνεται στα Μυστήρια;»

–«Μόνο αν γίνεις **μύστης** θα τα μάθεις όλα. Και καλό θα ήταν να πάρεις και το δεύτερο βαθμό **μύησης**, την **εποπτεία**».

Πήραν το δρόμο προς την πόλη. Ξαναπέρασαν μπροστά από το Ιερό της Δήμητρας. Εκείνη την ώρα προσκυνητές με στεφάνια μυρτιάς και κίτρινες κορδέλες τραγουδούσαν ύμνους στη θεά:

«Αρχίζω την καλλίκομη σεμνή θεά τη Δήμητρα να υμνώ,
αυτή και την πανέμορφη της κόρη Περσεφόνη.
Χαίρε θεά και σώσε αυτή την πόλη και το άσμα μου κατεύθυνε...»[1]

Καθώς τα δύο κορίτσια ξεμάκραιναν, αντηχούσαν στ' αυτιά τους τα εγκώμια των λατρευτών.

–«Η Δήμητρα προστατεύει την πόλη σας;» ρώτησε η Μυρσίνα.

–«Μα πού ζεις; Δεν έχεις ποτέ προσέξει τα νομίσματά μας; Ποιος θεός εικονίζεται σ' αυτά;» την έψεξε η Μυρσίνη. Και καθώς έλεγε αυτά απ' τις πτυχές του φορέματός της, από ένα μικροσκοπικό σακουλάκι κρεμασμένο στη μέση της, έβγαλε ένα χάλκινο νόμισμα. Στη μια πλευρά του είχε κεφαλή Απόλλωνα και στην πίσω στεφάνι δάφνης. Διακρίνονταν καθαρά τα γράμματα στον εσωτερικό κύκλο του στεφανιού: ΙΩΑΝΑΙ (=Ζωναίων).

–«Ο Απόλλωνας λοιπόν είναι ο προστάτης θεός σας».

–«Κυρίως αυτός, εδώ και πολλές γενιές. Τιμούμε όμως επίσης πολύ και την **Άρτεμη**,

[1] Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα (μετ. Δ. Παπαδίτσας)

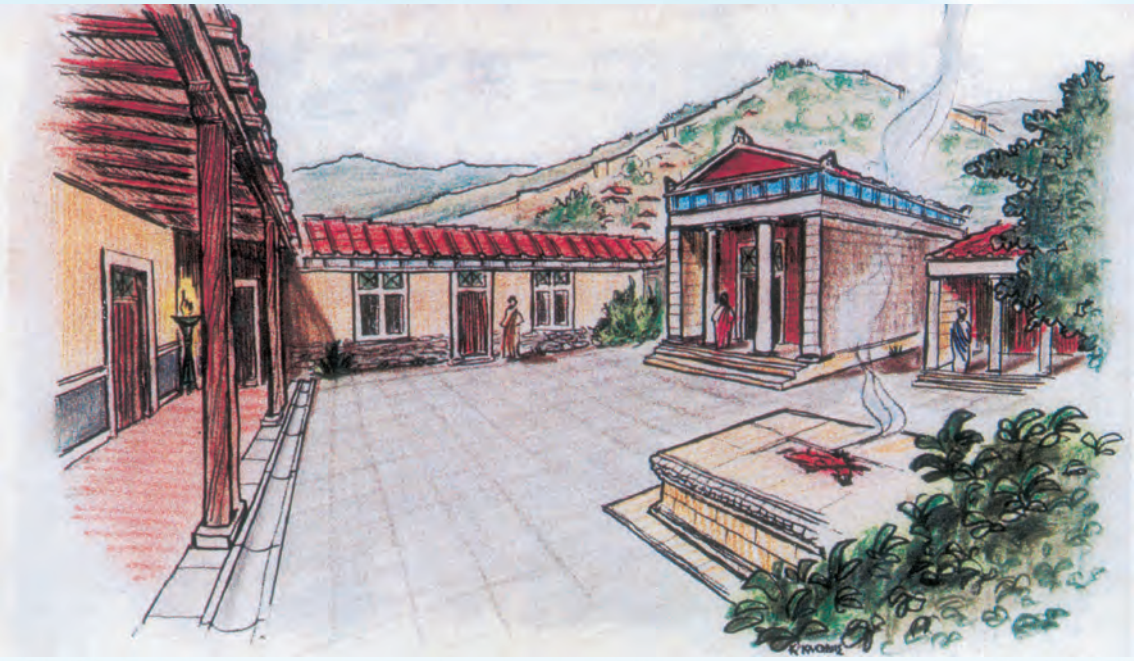

τη **Δήμητρα** με την **Κόρη**, την **Κυβέλη**, την **Αθηνά**, την **Αφροδίτη**, τον **Ηρακλή** και το **Διόνυσο**. Θα σε πάω στο μεγάλο ναό του θεού Απόλλωνα. Είναι πολύ παλιός».

Ανηφόρισαν προς το βόρειο τμήμα της πόλης. Ο ναός βρισκόταν κοντά στο εσωτερικό τείχος, που χώριζε την πόλη κατά μήκος σε δύο τμήματα. Για να πλησιάσει κάποιος το ναό έπρεπε να διαβεί πρώτα τη **στοά** που περιέβαλλε στις δύο πλευρές της, νότια και δυτικά, τη μεγάλη πλακοστρωμένη αυλή του. Με τη βοήθεια μιας πλατιάς σκάλας που είχε τρεις **αναβαθμούς** έμπαινε στον **πρόδομο** του ναού.

–«Δεν είναι Παρθενώνας», σκέφτηκε η Μυρσίνα, που είχε επισκεφτεί με τους γονείς της την Ακρόπολη στην Αθήνα. «Είναι όμως χαριτωμένος». Δεν φανέρωσε αυτές τις σκέψεις της στην φίλη της. Απλώς είπε: «Δεν έχει **κίονες** γύρω–γύρω».

–«Όχι, μόνο δύο μπροστά, και πρόδομο και **σηκό**».

Πέρασαν στο εσωτερικό του ναού. Στον ευρύχωρο σηκό διακρινόταν το μεγάλο μαρμάρινο λατρευτικό άγαλμα του θεού.

«Ένας **κούρος**», σκέφτηκε με θαυμασμό η Μυρσίνα, που είχε δει παρόμοιους στο Μουσείο της Ακρόπολης.

–«Είναι πολύ παλιό το σεβάσμιο άγαλμα του θεού», μίλησε χαμηλόφωνα η Μυρσίνη κοιτάζοντας με δέος το στητό και αυστηρό άγαλμα. Τα χείλη της ψιθύρισαν:

–*«Όμως εγώ τον **μακρόβολο** δεν θα πάψω Απόλλωνα*
να υμνώ, τον αργυρότοξο που γέννησε η καλλίκομη Λητώω.»..[2]

[2] Ομηρικός Ύμνος στον Απόλλωνα (μετ. Δ. Παπαδίτσας)

Στο ναό μπαινόβγαιναν συνέχεια προσκυνητές. Είχαν αγοράσει από τη στοά, από κάποιους μικροπωλητές αναθημάτων, τα δώρα τους, κυρίως αγγεία, και τα πρόσφεραν στο θεό. Μέσα στην ησυχία και το μισοσκόταδο του ναού, που φωτιζόταν μόνο από την είσοδο και τα πολλά λυχνάρια, η Μυρσίνα ένοιωσε μια αδιόρατη θλίψη. «Φαίνονταν καθαρά οι φθορές του ναού, καθώς είχε χτιστεί μερικούς αιώνες πριν», σκέφτηκε. Ακόμα κι έτσι όμως, διατηρούσε την υποβλητική του ατμόσφαιρα.

Άφησαν πίσω τους το ναό και συνέχισαν ν' ανηφορίζουν προς την πόλη. Διέσχιζαν τώρα το βόρειο τμήμα της πόλης. Πιο πάνω υψωνόταν η **ακρόπολη**.

Η Μυρσίνη της έδειξε μια παλιά επιβλητική κατοικία στην αρχή της πλαγιάς του λόφου με την ακρόπολη.

–«Αυτό το σπίτι έχει πολύ παράξενα θεμέλια. Κάτω από το δάπεδό του βρίσκονται πολλοί αναποδογυρισμένοι αμφορείς. Ο παππούς μου μού το διηγήθηκε, εγώ δεν το έχω δει. Κι αυτός το έμαθε από τον πατέρα του. Κανείς όμως σήμερα δεν είναι βέβαιος, αν όσα λέγονται για το σπίτι του **Μενάδρου**, του γιου του **Αντιπάτρου**, είναι αληθινά», είπε χαμηλόφωνα, με μια φωνή όλο μυστήριο.

Ένας μεγάλος, ωραίος δρόμος, παράλληλος προς αυτόν με τα εμπορικά καταστήματα που είχαν πριν περπατήσει, όχι όμως τόσο φαρδύς, οδηγούσε στη δυτική πλευρά της πόλης. Δεξιά κι αριστερά υπήρχαν κατοικίες, άλλες με όροφο, άλλες όχι. Η Μυρσίνη έβαλε τις φωνές σε μια χοντρή γυναίκα, που από τον πάνω όροφο του σπιτιού της άδειασε με φόρα βρομόνερα στο δρόμο. Είχε πιτσιλιστεί ο ωραίος **χιτώνας** της.

–«Ευτυχώς που δεν λερώθηκε πολύ. Είναι δύσκολο να βγάζεις νερό απ' το πηγάδι για πλύσιμο», είπε εκνευρισμένη.

Βιάστηκαν να προχωρήσουν.

Από τη μισάνοιχτη πόρτα η Μυρσίνα μπόρεσε να δει σ' ένα δωμάτιο μια όμορφη λεπτοκαμωμένη νεαρή γυναίκα με κεφαλόδεσμο στο μαλλιά της, να δουλεύει επιδέξια σ' έναν χειρόμυλο. Το αλεύρι τριμμένο έπεφτε κάτω, πάνω σ' ένα απλωμένο πανί. Σίγουρα μετά θα το έβαζε στο πιθάρι, που ήταν ακουμπισμένο στον τοίχο, όχι μακριά απ' τον χειρόμυλο. «Μοιάζει σα να κάνει κουπί», σκέφτηκε η Μυρσίνα.

Στο σπίτι της Μυρσίνης

Η φίλη της την τράβηξε απαλά.

–«Έλα, μικρή Μυρσίνα του Αλέξανδρου, να σε φιλέψω κάτι. Δείχνεις αρκετά κουρασμένη».

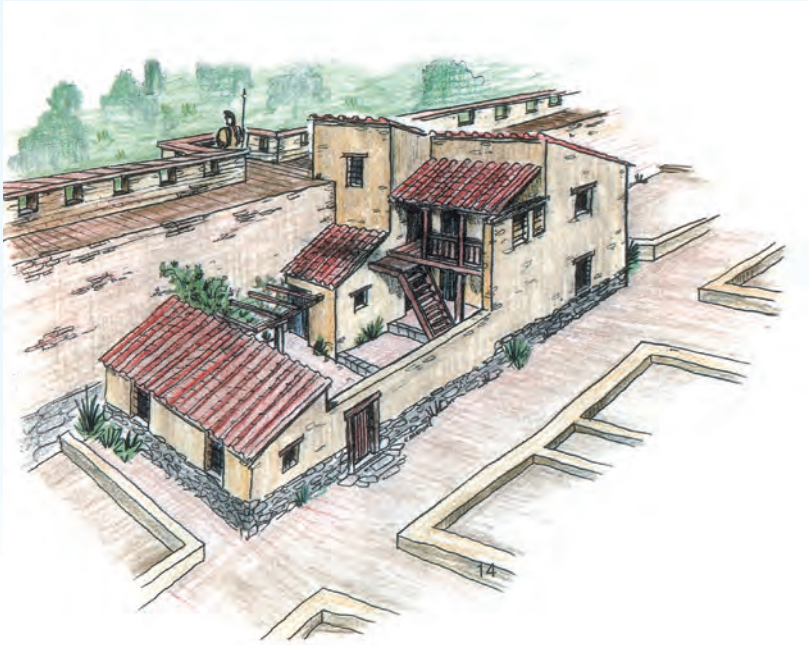

Στην πρώτη διασταύρωση που συνάντησαν μετά, έστριψαν προς τα κάτω. Προχώρησαν για λίγο σ' έναν αρκετά φαρδύ δρόμο που πήγαινε παράλληλα προς τα τείχη, στη δυτική πλευρά τους. Ύστερα από λίγο διαβήκαν μια ξύλινη εξώθυρα και βρέθηκαν στην αυλή ενός μεγάλου καλοχτισμένου σπιτιού. Κανείς δε φαινόταν, καμιά φωνή δεν ακουγόταν μέσα από το σπίτι. Παντού ησυχία. «Θα πήγαιναν στο λιμάνι», εξήγησε η Μυρσίνη, «για να δει ο χαζο–Περικλής τις πραμάτειες».

Ένα σκυλί, ξαπλωμένο στη μέση σχεδόν της αυλής, ανασήκωσε το κεφάλι του ανήσυχο. Μόλις όμως αναγνώρισε την κυρά του, συνέχισε τον ύπνο του πάνω στις πέτρινες πλάκες της αυλή.

Ανέβηκαν δύο φαρδιά πλατύσκαλα για να περάσουν κατόπιν σ' ένα ευρύχωρο δωμάτιο με **κλίνες**. Στο κέντρο του, πάνω στο ομορφοστρωμένο με πηλό δάπεδο, υπήρχε «**εστία**», ενώ οι τοίχοι είχαν **κονίαμα** σε έντονο λευκό και κόκκινο χρώμα.

–«Είναι ο ανδρώνας, η αίθουσα για τα συμπόσια, τα γλέντια των ανδρών», εξήγησε η Μυρσίνη. –«Έλα να δεις και τ' άλλα δωμάτια», συνέχισε.

Ξαναβγήκαν στην αυλή κι από το ψηλότερο πλατύσκαλο προχώρησαν κι είδαν στην αρχή δύο μεγάλα δωμάτια, που το ένα ήταν **οπτάνιο**, ενώ το άλλο, το μεγαλύτερο, χρησίμευε για την καθημερινή σύναξη της οικογένειας. Το τρίτο δωμάτιο, ένας μικρός **πιθεώνας**, είχε αρκετά πιθάρια διαφόρων μεγεθών, γεμάτα με λάδι, κρασί, ελιές, σιτάρι και αλεύρι. Στους τοίχους κρέμονταν αρμαθιές από κρεμμύδια και σκόρδα.

Από την ξύλινη σκάλα της αυλής ανέβηκαν στον πάνω όροφο. Σ' ένα δωμάτιο υπήρχε

στημένος ψηλός αργαλειός, όπου κρεμόταν μισοτελειωμένο ένα λευκό μάλλον ύφασμα. Η Μυρσίνα ζήτησε να μάθει τον τρόπο λειτουργίας του αργαλειού. Ξαφνιασμένη από την άγνοιά της η φίλη της, τής εξήγησε τη λειτουργία του και συμπλήρωσε:

–«Μερικές από τις **αγνύθες** τις φτιάχνω κι εγώ κι ύστερα τις ψήνω στο φούρνο του ψωμιού».

Πάνω σ' ένα χαμηλό ξύλινο τραπέζι η Μυρσίνα παρατήρησε μια πήλινη πυξίδα με σχέδια. Πλησίασε με περιέργεια.

–«Η μητέρα δεν έπρεπε να την αφήσει εδώ. Μάλλον την ξέχασε», είπε η φίλη της.

Άνοιξε το κάλυμμα. Δυο ασημένια βραχιόλια με χρυσά κεφάλια κριαριών, ένα χρυσό περιδέραιο μ' ένα υπέροχο κρεμαστό γυναικείο κεφάλι, καθώς και δύο πανέμορφα χρυσά σκουλαρίκια φάνταζαν καλοβαλμένα μέσα στην πήλινη θήκη τους.

–«Έχω κι εγώ ένα ζευγάρι **ενώτια** με **ερωτιδείς** και ακόμη δύο ψέλλια, εκτός απ' αυτά που τώρα φορώ», είπε η Μυρσίνη, καθώς κλείδωνε την πυξίδα σ' ένα μπαούλο και έδειχνε με καμάρι στη μικρή της φίλη τα βραχιόλια που στόλιζαν τα χέρια της. «Θέλεις να δεις και τ' άλλα μου κοσμήματα;»

Προχώρησαν στην κρεβατοκάμαρα των παιδιών της οικογένειας. Μαγεύτηκε η Μυρσίνα σαν τ' αντίκρισε, ιδίως τα σκουλαρίκια. Δεν χόρταινε να τα κοιτάζει. Εντύπωση όμως της έκανε κι ένα καλοζωγραφισμένο αγγείο, ακουμπισμένο, μ' ένα λυχνάρι και δύο ειδώλια, σ' ένα χαμηλό ράφι. Μια ομορφοντυμένη **αμαζόνα** έριχνε το βλέμμα της σ' ένα σκυλί κοντά στα πόδια της. Στο κεφάλι της παιχνίδιζε ένας μικρός Έρωτας και δεξιά κι αριστερά την κοίταζαν όρθιοι ένας άντρας και δύο γυναίκες.

–«Ο Αδάμας μού χάρισε αυτή την αττική **πελίκη**, κρυφά απ' τον πατέρα του. Την είχε μεγάλο καμάρι ο πατέρας του, γι' αυτό και του είπε ότι κατά λάθος την έσπασε. Κι αυτός μόνος του το 'φτιαξε και μου το 'δωσε», πρόσθεσε σηκώνοντας απ' το ράφι ένα απ' τα ειδώλια. Παρίστανε μια γυναικεία μορφή μ' έναν ανάλαφρο λευκό χιτώνα, που ακουμπούσε σε μια κιτρινοβαμμένη ξύλινη θήκη (μπαούλο). Εκεί όπου πατούσαν τα πόδια υπήρχε έντονο κόκκινο και μαύρο χρώμα.

Η φίλη της μίλησε διστακτικά και χαμηλόφωνα.

–«Απόψε θα το σκάσουμε με τον Αδάμαντα στα ορεινά κι από 'κει θ' ανεβούμε τον Έβρο ως την Οδρυσία. Εκεί μένει ο θείος του, ο Εβρύζελμις. Πιστεύουμε ότι θα μας βοηθήσει να φτάσουμε στην **Ιστρία**, όπου κανείς πια δεν θα μπορεί να μας βρει».

–«Και οι γονείς σας; Θα τρελαθούν από την αγωνία».

Χαμογέλασε πονηρά.

–«Θα τους αφήσουμε μήνυμα. Θα χαράξουμε στον πύργο, εκεί που πρωτοσυναντηθήκαμε, τα ονόματά μας, αυτή τη φορά και των δυο μας, πλάι–πλάι. Έτσι όλοι στην πόλη, κι άλλοι πολλοί για αιώνες, θα μάθουν για την αγάπη που η Αφροδίτη έβαλε στην καρδιά μας. Μακάρι να μας βοηθήσει στο δύσκολο ταξίδι μας κι εγώ τότε «*την Κυπρογεννημένη θα υμνήσω την Κυθέρεια που στους θνητούς δίνει **μειλίχια** δώρα… δος μου, θεά, το περιπόθητο άσμα*». Τα λόγια του **Ομηρικού Ύμνου** στην Αφροδίτη σφραγίστηκαν από μια ευλαβική σιωπή.

Ετοίμασε ένα μικρό μπόγο με ρούχα και κατέβηκαν στο ισόγειο. Στο οπτάνιο, δίπλα στον πιθεώνα, βρήκαν σύκα, ψωμί, τυρί κι ελιές. Έφαγαν και ύστερα η Μυρσίνη έβαλε σ' ένα σακούλι, για να πάρει στο ταξίδι της, λίγο ψωμί, τυρί κι ελιές.

–«Ο ήλιος άρχισε να γέρνει. Θα επιστρέψουν όπου να 'ναι. Πρέπει να κρυφτούμε», είπε ανήσυχα.

Πήρε τα ρούχα της και μαζί με τη Μυρσίνα βγήκαν στην αυλή και βρήκαν μια σκοτεινή γωνιά σ' ένα χαμηλοτάβανο δωμάτιο, που θύμιζε αποθήκη. Ήταν στην κάτω πλευρά της αυλής, δίπλα σ' ένα άλλο δωμάτιο που έμοιαζε λουτρό. Σε λίγο ακούστηκαν φωνές από την αυλή και κάποια στιγμή η Μυρσίνη ανατρίχιασε καθώς έφτασε στ' αυτιά της, πολύ θυμωμένη, η φωνή του πατέρα της: «Σε λίγο νυχτώνει και μόλις γυρίσει θα τη μαυρίσω στο ξύλο».

Η απόδραση

Το σούρουπο άρχισε να πέφτει. Βγήκαν νυχοπατώντας και σκυφτές, με μύριες προφυλάξεις, πέρασαν την εξώθυρα και βρέθηκαν στο δρόμο. Η Μυρσίνη τής άρπαξε το χέρι και την τράβηξε με δύναμη.

–«Γρήγορα, γρήγορα. Μόλις δύσει ο ήλιος θα κλείσουν οι πύλες», είπε με αγωνία στη φίλη της. Τρέχοντας έφτασαν στη δυτική πύλη. Μόλις που πρόλαβαν. Οι φρουροί τις κοίταξαν παραξενεμένοι, δεν ασχολήθηκαν όμως μαζί τους καθώς σε μια φωτιά έψηναν ένα τρυφερό αρνάκι, που σίγουρα θα το συνόδευαν με άφθονο κρασί από τους δύο μεγάλους αμφορείς, που φαίνονταν ακουμπισμένοι παραπέρα. Ο αξιωματικός τους μόλις είχε βγει από ένα επιβλητικό οίκημα, σχεδόν κολλημένο σ' έναν από τους πύργους της πύλης, και τους φώναξε να πλησιάσουν προς τα 'κει. Ήθελε κι αυτός να γευτεί κάτι από το πλούσιο δείπνο.

Η πόρτα της πύλης έκλεισε βιαστικά πίσω τους με βρόντο. Ο ήλιος έδυε ολοπόρφυρος στον ορίζοντα. Ο Αδάμας τις περίμενε κρυμμένος στη γωνιά του πύργου.

Στην ησυχία του δειλινού ο ήχος της σμίλης που χάραζε βιαστικά, στο χαμηλό φως του λυχναριού, ένα–ένα τα γράμματα στους ογκόλιθους, σίγουρα θα είχε τραβήξει την προσοχή των φρουρών, αν δεν υπήρχε το ροδοψημένο αρνί και το καλό κόκκινο κρασί.

Καθώς ο Αδάμας τελείωνε το χάραγμα, ακούστηκαν δυνατές φωνές, παραγγέλματα και φασαρία πάνω στον πύργο.

–«Μας κατάλαβαν», φώναξε ο νέος κοιτάζοντας με αγωνία την αγαπημένη του. Αυτή γύρισε στη Μυρσίνα:

–«Φύγε καλή μου φίλη. Κρύψου στο λιμάνι. Βιάσου!»

–«Όχι, δεν σας αφήνω, όχι, όχι», θέλησε τρομαγμένη να πει, αλλά δεν έβγαινε άχνα απ' το στόμα της. Προσπάθησε απεγνωσμένα ν' αρπάξει το χέρι της Μυρσίνης. Το ιμάτιο γλίστρησε από πάνω της καθώς έκανε ταραγμένη αυτή την απότομη κίνηση.

Στο παρόν

–«Μυρσίνα, Μυρσινούλα μου, ξύπνα κοριτσάκι μου. Αχ, ηλίαση θα έπαθε», ακούστηκε η φωνή της θείας Πέρσας.

Μισάνοιξε ζαλισμένη τα μάτια της. Ανήσυχοι την κοίταζαν σκυμμένοι με φακούς πάνω της ο θείος, η θεία, τα ξαδέλφια της και μερικοί αστυνομικοί. Ο ήλιος μόλις είχε δύσει και το σκοτάδι άρχιζε να πέφτει βαθύ.

Έμαθε κατόπιν ότι την αναζητούσαν όλη τη μέρα, μέχρι που ο Αρίστος θυμήθηκε τη συνομιλία τους για την αρχαία πόλη. Έτσι, καθώς πλησίαζε να νυχτώσει, η αστυνομία έφερε τους δικούς της στον αρχαιολογικό χώρο που νωρίς το απόγευμα είχε κλείσει για τους επισκέπτες. Ο φύλακας τους άνοιξε πρόθυμα και η αρχαιολόγος, που συνέχιζε να δουλεύει ως εκείνη την ώρα, θυμήθηκε το κοριτσάκι. Όταν μάλιστα έμαθε και το όνομα της μικρής, σκέφτηκε ότι μπορεί να την έβρισκαν στον «Πύργο της Μυρσίνης».

Δεν την μάλωσαν, τουλάχιστον όχι τόσο πολύ όσο περίμενε. Όταν όμως θα επέστρεφε στη Θεσσαλονίκη, ο θείος και η θεία της αισθάνθηκαν πιο ασφαλείς να τη συνοδέψουν. Η Μυρσίνα τους παρακάλεσε να σταματήσουν για λίγο στο Μουσείο της Κομοτηνής. Είχε μάθει ότι εκεί συγκεντρώνονταν τ' αρχαία απ' όλη τη Θράκη. Με δάκρυα αντίκρισε στις **προθήκες** τα κοσμήματα, τα ειδώλια, την πελίκη της αρχαίας φίλη της. Τίποτε απ' αυτά δεν είχε πάρει μαζί της καθώς έφευγε, εκτός από τα μικρά σκουλαρίκια, τα βραχιόλια και το χρυσό δαχτυλίδι της, που δεν τ' αποχωριζόταν ποτέ. Άραγε σε ποιους δόθηκαν τα πράγματά της; Ποιοι τα πήραν **κτερίσματα** στους τάφους τους;

Μπορεί μετά απ' όλα αυτά, ο Δημήτρης να τη φώναζε συνέχεια «ονειροπαρμένη» και ο πατέρας της να χαμογελούσε συγκαταβατικά όταν η Μυρσίνα μιλούσε για τη συνάντησή της στην αρχαία πόλη με το κορίτσι που είχε ζήσει χιλιάδες χρόνια πριν, όμως ο παππούς τής χάιδευε τρυφερά τα μαλλιά της.

–«Εγώ σε πιστεύω, Μυρσίνα μου», έλεγε με τρεμουλιαστή φωνή.

Κι εκείνη κάθε φορά που αντίκριζε αρχαία ερείπια ή έβλεπε τη σκούρα θάλασσα να της θυμίζει τα βαθυγάλαζα μάτια του κοριτσιού, που σε μιαν άλλη, μακρινή εποχή έζησε στην αρχαία Θράκη, ήταν σίγουρη πως, όσα χρόνια κι αν περνούσαν, δε θα λησμονούσε ποτέ την παράξενη μέρα στον «Πύργο της Μυρσίνης». Γιατί οι ιστορίες, οι πιο αληθινές είναι εκείνες που η ψυχή βαθιά πιστεύει ότι έχουνε συμβεί.

Το Λεξικό της Μυρσίνης

Άβδηρα: Νοτιοανατολικά της Ξάνθης, περίπου 30 χλμ. από αυτήν. Αποικία κατοίκων από τις μικρασιατικές πόλεις Κλαζομενές και Τέω (7ος - 6ος αι. π.Χ.). Η πόλη ήταν κατά την αρχαιότητα η πιο πλούσια της Θράκης με εξαγωγές ως την Αίγυπτο, Συρία, Μεσοποταμία και νότια Μ. Ασία. Οι ανασκαφές έχουν φέρει στο φως:

- Τείχη και πύργους (4ος αι. π.Χ.)
- Κατοικίες των κλασικών, ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων και ρωμαϊκά λουτρά.
- Τμήματα του αρχαίου θεάτρου (5ος αι. π.Χ.)
- Εκτεταμένα νεκροταφεία.

Αγγεία: Αγγείο ονόμαζαν οι αρχαίοι κάθε δοχείο: μια κανάτα, ένα κιούπι, ένα βάζο, μια φρουτιέρα και γενικά κάθε τι που έφτιαχναν από πηλό, πέτρα, μέταλλο ή γυαλί, για να φυλάγουν και να μεταφέρουν υγρά, όπως νερό, λάδι, γάλα, κρασί, αρώματα, μα και στερεά, όπως τροφές, κοσμήματα κλπ.
Για τα πήλινα αγγεία χρειάζεται το κατάλληλο χώμα (πηλόχωμα ή άργιλος) και νερό για να φτιαχτεί μια λάσπη που εύκολα πλάθεται, συνήθως πάνω στον κεραμικό τροχό. Η λάσπη αυτή μπορεί να πάρει οποιαδήποτε μορφή (=αγγεία, κεραμίδια, αγαλματάκια). Με δυνατή φωτιά ψήνεται κατόπιν στο καμίνι. Το πήλινο αγγείο (ή και οποιοδήποτε άλλο πήλινο αντικείμενο), που ψήνεται σωστά, γίνεται τόσο σκληρό, σα γυάλινο, και ποτέ πια δεν χάνει το σχήμα του, παρά μόνο αν σπάσει. Το ζωγράφισμα του αγγείου γίνεται μετά το στέγνωμά του και πριν από το ψήσιμο.

Αγγειοπλάστης: Ο τεχνίτης που κατασκευάζει πήλινα αντικείμενα, κυρίως αγγεία. Στην αρχαιότητα ο αγγειοπλάστης μπορούσε να είναι και αγγειογράφος, να φροντίζει δηλ. και για τη ζωγραφική διακόσμηση των αγγείων.

Αγνύθες: Πήλινα υφαντικά βαρίδια που είχαν μια τρύπα, ή περισσότερες, απ' όπου περνούσαν τα νήματα του αργαλειού.

ΑΔΑ ΒΟΣΤΑΔΟΣ: Το 1980 βρέθηκε στο χώρο του νεκροταφείου τμήμα μαρμάρινης στήλης του 4ου αι. π.Χ., με αετωματική επίστεψη και εγχάρακτη την επιγραφή ΑΔΑΒΟΣΤΑΔΟΣ. Δεν γνωρίζουμε με βεβαιότητα αν τα δύο πρόσωπα, ο Αδάμας και η Άδα, είχαν συγγένεια, αν και έχουν το ίδιο πατρώνυμο. Χρησιμοποιήθηκαν όμως τα ονόματά τους στην ιστορία μας, αφού και οι δυο επιγραφές (του πύργου και της επιτύμβιας στήλης) χρονολογούνται στον 4ο αι. π.Χ.

ΑΔΑΜΑΣ ΒΟΣΤΑΔΟΣ: Στη Ζώνη το ελληνικό και θρακικό στοιχείο συμβίωναν ειρηνικά, όπως μαρτυρεί η παρουσία της λεγόμενης «θρακικής» χειροποίητης κεραμικής στο χώρο του οικισμού μέχρι και τον 4ο αι. π.Χ. Ένα πολύ προχωρημένο στάδιο εξελληνισμού του ντόπιου πληθυσμού φανερώνει και η ευρύτατη χρήση ελληνικών ονομάτων, όπως αυτό του νεαρού ήρωα της ιστορίας μας. Ο Αδάμας μπορεί να είχε θρακική καταγωγή. Μια τέτοια πιθανότητα ίσως δηλώνει το πατρώνυμό του (Βοστάς-Βοστάδος), που κι αυτό όμως φέρει καθαρά ελληνική κατάληξη.

ΑΘΗΝΑ: Κόρη του Δία. Θεά πολεμική, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μάχη κατά των Γιγάντων. Προστάτευε τις τέχνες και τη λογοτεχνία, καθώς επίσης και κάθε δραστηριότητα που απαιτεί νοημοσύνη, όπως την υφαντική, την κεντητική κτλ. Η ελιά ήταν το δώρο που έκανε στην Αθήνα κι έτσι κέρδισε το δικαίωμα της προστασίας της πόλης από τον Ποσειδώνα.
Τα σύμβολα της Αθηνάς ήταν το δόρυ, η περικεφαλαία και η αιγίδα (=δερμάτινη ασπίδα. Για την Αθηνά, είδος κοντού χιτώνα με το γοργόνειο). Το ζώο που ευνοούσε ήταν η κουκουβάγια. Ειδώλιο που παριστάνει τη θεά με πλήρη πολεμική εξάρτηση έχει βρεθεί στις ανασκαφές της Ζώνης.

ΑΙΘΡΑ: Το όνομα αυτό χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα στη Θράκη, κυρίως στην περιοχή της Μαρώνειας. Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία έτσι ονομαζόταν και η μητέρα του φημισμένου ήρωα Θησέα.

Ακρόπολη: Το πάνω, το ψηλότερο μέρος της πόλης, που συνήθως αποτελούσε και ιδιαίτερα οχυρωμένο φρούριο. Η ακρόπολη της Ζώνης, στο βόρειο τμήμα της πόλης, δεν έχει ακόμα ανασκαφεί.

Αλάβαστρο: Πήλινο ή γυάλινο αρωματοδοχείο.

Αμαζόνες: Έθνος μυθικών φιλοπόλεμων γυναικών που κατοικούσαν στα παράλια του Εύξεινου Πόντου (στην περιοχή της Σκυθίας ή του Πόντου Μ. Ασίας). Φημίζονταν ιδιαίτερα για τη δεξιοσύνη τους στα όπλα και στην ιππασία. Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία ο Ηρακλής αντιμετώπισε τις

Αμαζόνες στην προσπάθειά του να πάρει τη ζώνη της βασίλισσάς τους Ιππολύτης. Στα αρχαία αγγεία υπάρχουν αρκετές απεικονίσεις μαχών Ελλήνων με Αμαζόνες.

Αμφορέας: Στάμνα με δύο λαβές για τη μεταφορά υγρών και στερεών (π.χ. σιτάρι).

Αναβαθμός: Σκαλοπάτι.

Αναθήματα: Αφιερώματα και προσφορές στα ιερά των θεών.

ΑΠΟΛΛΩΝ: Γιος του Δία και της Λητώς και αδελφός της Άρτεμης. Ήταν ο θεός της μουσικής, του φωτός και της αρμονίας. Στους Δελφούς ο Απόλλωνας σκότωσε έναν δράκοντα, τον Πύθωνα. Για να θυμούνται το κατόρθωμά του ίδρυσε τους Πυθικούς Αγώνας.
Μερικά ζώα και πουλιά ήταν ιδιαίτερα αφιερωμένα στον Απόλλωνα όπως το ελάφι, ο κύκνος και το δελφίνι, που το όνομά του θύμιζε τους Δελφούς, το κυριότερο Ιερό του θεού. Η δάφνη ήταν το κατεξοχήν φυτό του Απόλλωνα.
Στη Ζώνη ήταν ο πολιούχος θεός. Υπήρχε ναός αφιερωμένος σ' αυτόν, ενώ στα νομίσματα της πόλης εικονίζεται δαφνοστεφανωμένος.

Αργαλειός: Υφαντικός ιστός για την κατασκευή υφασμάτων. Κατά την αρχαιότητα ήταν κατακόρυφος στο σχήμα του (όρθιος) και όχι οριζόντιος (καθιστός) όπως είναι σήμερα, με αποτέλεσμα η υφάντρα, όταν δούλευε, να στέκεται μπροστά του. Με τον τρόπο αυτό, το ύφασμα υφαινόταν από πάνω προς τα κάτω. Τα νήματα παρέμεναν τεντωμένα κάθετα χάρη στα πήλινα, συνήθως, υφαντικά βάρη (βλ. λ. αγνύθες) που κρέμονταν στο κάτω μέρος του αργαλειού.

ΑΡΤΕΜΗ: Κόρη του Δία και της Λητώς, γεννήθηκε στη Δήλο των Κυκλάδων την ίδια μέρα με τον Απόλλωνα. Ήταν προστάτρια του κυνηγιού και της Φύσης.
Η ανασκαφή στη Ζώνη δεν έχει δώσει, για την ώρα τουλάχιστον, σαφή στοιχεία για τη λατρεία της Άρτεμης, όμως η στενή σύνδεσή της με τον Απόλλωνα καθώς και η αποτύπωση σε νομίσματα της πόλης της μορφής ενός ελαφιού, ζώου, που σχετίζεται άμεσα με τη θεά του κυνηγιού, αποτελούν ενδείξεις για πιθανή απόδοση τιμών και στην Άρτεμη.

Ασκός: Μικρό δοχείο με μια λαβή για άρωμα ή λάδι.

Αστράγαλοι: Παιχνίδι της αρχαιότητας περίπου σαν τα σύγχρονα «κότσια» ή τα «πεντόβολα». Για το παιχνίδι αυτό απαραίτητοι ήταν είτε φυσικοί αστράγαλοι από κόκαλα ζώων (κότσια), είτε, αργότερα, και τεχνητοί από πέτρα ή πηλό.
Η απειλή της μητέρα της προς τη Μυρσίνη προϋποθέτει πήλινους, μάλλον, αστραγάλους και όχι οστέινους.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ: Θεά του έρωτα. Παντρεύτηκε τον Ήφαιστο, τον κουτσό θεό της φωτιάς αλλά αγαπούσε τον Άρη, τον θεό του πολέμου. Από την Αφροδίτη και τον Άρη γεννήθηκαν ο Έρως, ο Φόβος, η Αρμονία, ο Πρίαπος κ.α.
Τα αγαπημένα ζώα της θεάς ήταν τα περιστέρια. Φυτά της ήταν το τριαντάφυλλο και η μυρτιά. Στη Ζώνη βρέθηκε κατά τις ανασκαφές ενεπίγραφο βάθρο του 4ου αι. π.Χ., που έφερε τρίστιχη επιγραφή με αναφορά στο όνομα της θεάς.

Βυζάντιο: Πόλη της νοτιοανατολικής Θράκης στον Θρακικό Βόσπορο, προικισμένη με πολύ καλό φυσικό λιμάνι, τον Κεράτιο Κόλπο. Κατά την ελληνική παράδοση ιδρύθηκε από τον Βύζαντα, γιο του Ποσειδώνα, που ήρθε στην περιοχή επικεφαλής Μεγαρέων αποίκων γύρω στο 660 π.Χ. Σε όλη την αρχαιότητα υπήρξε σημαντικό κέντρο εμπορίας αγαθών (όπως αγροτικά προϊόντα, αλιεύματα) και δούλων. Ο Μέγας Κωνσταντίνος, κατανοώντας την στρατηγική σημασία της πόλης, μετέθεσε την πρωτεύουσα του ρωμαϊκού κράτους στο Βυζάντιο, το οποίο και μετονομάσθηκε σε Κωνσταντινούπολη (330 μ.Χ.).

ΔΑΦΝΗ: Το όνομα αυτό χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα στη Θράκη, κυρίως στην περιοχή της Μαρώνειας. Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία, έτσι ονομαζόταν και η κόρη του Πηνειού ποταμού, που μεταμορφώθηκε στο ομώνυμο φυτό.

ΔΗΜΗΤΡΑ: Θεά της γης, κόρη του Κρόνου και της Ρέας. Προστάτευε τις καλλιέργειες και κατά κύριο λόγο τα σιτηρά. Σύμβολά της ήταν ο στάχυς, ο νάρκισσος και η παπαρούνα. Συχνά παριστάνουν τη θεά καθιστή με πυρσούς ή μ' ένα φίδι.
Η λατρεία της Δήμητρας στη Ζώνη μαρτυρείται από το Ιερό που έχει βρεθεί στην περιοχή του ανατολικού τείχους. Στοιχεία της λατρευτικής της τελετής, που περιγράφεται στην ιστορία του «Πύργου της Μυρσίνης», μας είναι γνωστά από αρχαίες πηγές για άλλες περιοχές της Ελλάδας όχι όμως για τη Ζώνη.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ: Γεννήθηκε ανάμεσα στο 470 και 460 π.Χ. στα Άβδηρα, όπου και πέθανε το 361 π.Χ. Από πλούσια οικογένεια, σπατάλησε την περιουσία του για να μορφωθεί. Ασχολήθηκε με τη φυσική, τα μαθηματικά, τη μουσική, τη φυσική ιστορία και την ηθική. Έγινε παγκόσμια γνωστός κυρίως για την ατομική θεωρία του.

Ο Δημόκριτος δεν υποστήριξε απερίφραστα την κατάργηση του θεσμού της δουλείας, όπως έκαναν αργότερα μερικοί σοφιστές. Πίστευε όμως ότι αν έλειπε η φτώχεια, θα εξαφανιζόταν και η δουλεία, καθώς η ατομική ιδιοκτησία, που οδηγεί στις ανισότητες μεταξύ των ανθρώπων, έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση της δουλείας.

ΔΙΟΝΥΣΟΣ: Ονομάζεται επίσης και Βάκχος. Ήταν ο θεός του αμπελιού, του κρασιού και της χαράς. Λατρευόταν με θορυβώδεις πομπές μεταμφιεσμένων, από τις οποίες προήλθε το θέατρο, δηλαδή η κωμωδία, η τραγωδία και το σατυρικό δράμα.
Η λατρεία του Διόνυσου ήταν ιδιαίτερα σημαντική για όλη την αρχαία Θράκη. Το πήλινο προσωπείο (μάσκα) των ελληνιστικών χρόνων, που παριστάνει γενειοφόρο Διόνυσο και βρέθηκε κατά τις ανασκαφές στη Ζώνη, φανερώνει ότι ο θεός τιμόταν και σ' αυτήν την πόλη της Θράκης.

Δόμος: Σειρά από πελεκημένους τετράπλευρους ογκόλιθους, σαν κύβους, που χρησίμευαν για το κτίσιμο των τειχών ή σημαντικών οικοδομημάτων.

Δουλεία-Δούλος: Οποιοσδήποτε ελεύθερος στην αρχαιότητα, άνδρας ή γυναίκα, μπορούσε να γίνει δούλος, αν αιχμαλωτιζόταν από εχθρικό στρατό ή πειρατές και δεν εξαγοραζόταν από τους συγγενείς του, ή αν χρωστούσε μεγάλα ποσά σε δανειστή του και δεν μπορούσε να τα πληρώσει. Τα παιδιά των δούλων παρέμεναν δούλοι, αντίθετα με αυτά των ελεύθερων ανδρών από δούλες που θεωρούνταν ελεύθεροι.
Κατά την Ομηρική Εποχή (8ος – 7ος αι. π.Χ.) ο αριθμός των δούλων ήταν ακόμη περιορισμένος σε σύγκριση με τους αριθμούς των επόμενων αιώνων. Ο δουλικός πληθυσμός θα αυξηθεί αργότερα (κλασικά, ελληνιστικά χρόνια) ανάλογα με τις ανάγκες σε εργατικά χέρια των κοινωνιών εκείνων που θα αναπτύξουν κλάδους δευτερογενούς παραγωγής (όπως μεταλλεία, λατομεία, εργαστήρια-βιοτεχνίες) και μεγάλα αγροκτήματα. Από τα Ομηρικά Έπη φαίνεται ότι οι κύριοι φέρονταν με μεγάλη συμπάθεια προς τους δούλους, οι οποίοι άλλωστε θεωρούνταν μέλη του οίκου, του σπιτιού δηλ. του κυρίου τους («οικέται»).
Μετά τον 5ο αι. π.Χ. η θέση των «οικετών» παρέμεινε γενικά ανεκτή, ενώ οι συνθήκες εργασίας των δούλων που εργάζονταν σε επιχειρήσεις έγιναν χειρότερες. Ωστόσο, οι αντιδράσεις τους σπάνια έλαβαν διαστάσεις ιστορικού γεγονότος και δεν ήταν, φυσικά, ικανές να οδηγήσουν στην κατάργηση της δουλείας. Αντίθετα η θέση όλων των δούλων επιδεινώθηκε σημαντικά στα ρωμαϊκά χρόνια. Έπρεπε να εμφανιστεί ο χριστιανισμός για να ανατραπεί σταδιακά το παγιωμένο για αιώνες καθεστώς δουλείας, που επικρατούσε στον αρχαίο κόσμο.

Ειδώλιο: Τα ειδώλια είναι μικρά, πήλινα συνήθως, αγαλματάκια, που βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές σε νεκροταφεία, κατοικίες ή ιερά. Είχαν θρησκευτική σημασία και διακοσμητική αξία. Πολλά ήταν και αφιερώματα στα ιερά και μάλλον απεικόνιζαν κάποια θεότητα. Άλλα παρίσταναν μορφές της καθημερινής ζωής ή ήταν παιδικά παιχνίδια, συνήθως σε σχήμα ζώου.

Ενώτια: Σκουλαρίκια.

Εποπτεία: Βλ. λ. «Μεγάλοι Θεοί και Μυστήρια της Σαμοθράκης».

Εργαστίνα: Βλ. λ. «Παναθήναια».

ΕΣΤΙΑ: Αδελφή του Δία και της Ήρας. Συμβόλιζε και προστάτευε την οικογενειακή εστία (=το σημείο του σπιτιού, όπου διατηρείται αναμμένη η φωτιά). Ο Δίας της έδωσε ξεχωριστές τιμές, λατρευόταν στα σπίτια των ανθρώπων και στους ναούς των θεών, επειδή η εστία ήταν το θρησκευτικό κέντρο τόσο της κατοικίας, όσο και του ναού.

Ερωτιδεύς: Μικρός έρωτας.

Ζώνη: Δυτικά της Αλεξανδρούπολης, σε απόσταση περίπου 20 χλμ. από αυτήν. Μια από τις έξι πόλεις-αποικίες της Σαμοθράκης. Ιδρύθηκε τον 7ο αι. π.Χ. Σύγχρονοι ερευνητές την ταύτισαν αρχικά με τη Μεσημβρία, όμως οι ανασκαφές δεν έδωσαν το παραμικρό στοιχείο που θα επιβεβαίωνε αυτή την άποψη. Αντίθετα η ανακάλυψη και μελέτη χιλιάδων χάλκινων νομισμάτων που ανήκουν στη Ζώνη, τη σημαντικότερη αποικία της Σαμοθράκης, μας επιβάλλει να ταυτίσουμε τον οικισμό με τη Ζώνη. Η αρχαιολογική σκαπάνη αποκάλυψε επίσης:

- Τείχη και πύργους της πόλης (6ος – 4ος αι.π.Χ.)
- Έναν περιτειχισμένο οικισμό (4ος – 2ος αι.π.Χ.) και μεγάλο μέρος του πολεοδομικού ιστού της αρχαίας πόλης.
- Ιερά Απόλλωνα και Δήμητρας (6ος και 4ος αι. π.Χ.)
- Εκτεταμένο νεκροταφείο.
- Περίτεχνα αγγεία, ειδώλια, γλυπτά, χρυσά και ασημένια κοσμήματα.
- Χρυσά, αργυρά και χάλκινα νομίσματα διαφόρων αρχαιοελληνικών πόλεων.
- Εξαιρετικής σημασίας ελληνικές και θρακικές επιγραφές. Οι τελευταίες μάλιστα (περίπου 300 θραύσματα) αποτελούν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση θρακικών επιγραφών που έχει βρεθεί μέχρι σήμερα και αποδείχτηκε ότι αφο-

ρούν μια τοπική θρακική διάλεκτο που έχει μάλιστα εξαιρετική συγγένεια με την ελληνική γλώσσα.

ΗΓΗΣΙΛΑΟΣ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ: Στην περιοχή του νεκροταφείου της αρχαίας Ζώνης βρέθηκε το επάνω τμήμα μαρμάρινης επιτύμβιας στήλης του 4ου αι. π.Χ., με αετωματική επίστεψη και ακρωτήρια. Στον κορμό της στήλης υπάρχει επιγραφή σε δύο στίχους:
ΗΓΗΣΙΛΑΟΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟ
Δεν γνωρίζουμε αν τα δύο πρόσωπα, η Μυρσίνη και ο Ηγησίλαος, συνδέονταν με συγγενική σχέση, αν και έχουν το ίδιο πατρώνυμο. Παρ' όλα αυτά χρησιμοποιήθηκαν τα ονόματά τους στην ιστορία του «Πύργου της Μυρσίνης», αφού και οι δυο θα πρέπει να έζησαν περίπου την ίδια εποχή.

ΗΡΑΚΛΗΣ: Ο πιο φημισμένος ήρωας της κλασικής μυθολογίας. Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις μεγάλες κατηγορίες του μύθου του: 1) Ο κύκλος των δώδεκα άθλων, 2) Οι δευτερεύουσες περιπέτειες, στις οποίες βρέθηκε μπλεγμένος ενώ πραγματοποιούσε τους άθλους, 3) Τα κατορθώματα, που είναι ανεξάρτητα από τον προηγούμενο κύκλο, όπως οι διάφορες εκστρατείες που έκανε ο ήρωας. Ειδώλιο γενειοφόρου Ηρακλή με λεοντή και ρόπαλο βρέθηκε κατά τις ανασκαφές στη Ζώνη.

ΘΡΑΚΗ-ΘΡΑΚΕΣ: Οι Θράκες, λαός της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας, συγγενείς με τους Έλληνες, εμφανίζονται στη Βαλκανική Χερσόνησο γύρω στο 1200 π.Χ. Έφθασαν στην περιοχή αυτή από την Κεντρική Ευρώπη ακολουθώντας μάλλον την κάθοδο των Ελλήνων και εγκαταστάθηκαν στο χώρο που ορίζεται από τις ακτές του Βόρειου Αιγαίου, τον Εύξεινο Πόντο, την Προποντίδα, το Δούναβη και το Στρυμόνα.
Τον 7ο αι. π.Χ., με την ίδρυση των ελληνικών αποικιών στα παράλια του Αιγαίου και του Εύξεινου Πόντου, άρχισε τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στις περιοχές της Θράκης. Όλες οι αποικίες εκτός από ισχυρά εμπορικά κέντρα, υπήρξαν εστίες ακτινοβολίας και εξάπλωσης της ελληνικής γλώσσας, της θρησκείας, των θεσμών, της τέχνης και της ελληνικής παιδείας γενικότερα. Από τότε άρχισαν οι στενότερες επαφές Θρακών και Ελλήνων.
Κατά την ρωμαϊκή εποχή η ελληνική παιδεία άνθισε στη Θράκη, ενώ κατά τη βυζαντινή περίοδο αποτέλεσε όχι μόνο το πολιτιστικό αλλά και το εθνολογικό κέντρο του μεσαιωνικού οικουμενικού ελληνισμού.

Ιμάτιο: Ένδυμα από χονδρό μάλλινο συνήθως ύφασμα. Οι γυναίκες το φορούσαν πάνω από το χιτώνα ως πανωφόρι και οι άνδρες είτε πάνω από το χιτώνα είτε κατάσαρκα.

Ιστρία-Ίστρος: Αποικία των Μιλησίων, στις εκβολές του ποταμού Ίστρου (Δούναβη). Ιδρύθηκε στα μέσα περίπου του 7ου αι. π.Χ. και εξακολούθησε να υπάρχει και στα βυζαντινά χρόνια. Πολιούχος θεός της ήταν ο Απόλλων. Όφειλε τον πλούτο της στις εξαγωγές ξυλείας και αλιευμάτων (παστών ψαριών). Από την Ιστρία περνούσε η σημαντική συγκοινωνιακή αρτηρία που ξεκινούσε από το Βυζάντιο και κατέληγε στην πόλη Ολβία (στη σημ. Ουκρανία).

Καθαρμός: Τελετουργικός καθαρισμός, εξαγνιστική τελετή συνήθως πριν από τη μύηση σε μυστήρια, κάτι αντίστοιχο με τη χριστιανική βάπτιση.

Κάνθαρος: Κρασοπότηρο με δύο λαβές.

Κονίαμα: Μείγμα ασβέστη με νερό, άμμο, κοπανισμένη κεραμική ή άχυρα. Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα κονιάματα για επίχρισμα τοίχων, δαπέδων, ορόφων και δεξαμενών, με σκοπό τη στεγανοποίηση ή τη δημιουργία επιφάνειας που θα ζωγραφιζόταν.

Κίονας: Κολόνα. Ήταν φαρδύτερη στη βάση της και λεπτότερη στην κορυφή.

Κλίνη: α) Κρεβάτι. β) Ανάκλιντρο (=είδος καναπέ)

Κούρος: Άγαλμα νεαρού άνδρα. Αφιέρωμα στα αρχαία ιερά, αποτελούσε είτε εικόνα του ίδιου του θεού, είτε του ανθρώπου που την πρόσφερε στο θεό. Μπορούσε να στηθεί και πάνω από τους τάφους των ανδρών, ως μνημείο ανδρείας και ομορφιάς.
Στη Ζώνη έχουν βρεθεί ένας κορμός, μηρός και τμήμα προσώπου κούρου (κούρων;).

Κρατήρ(ας): Μεγάλο αγγείο για την ανάμειξη κρασιού και νερού.

Κροκωτός ή κροκόχρωμος: Ο κρόκινος, ο κροκοβαμμένος. Ο κρόκος είναι φυτό των βόρειων περιοχών. Από το λουλούδι του εξάγεται βαφική ύλη χρώματος κίτρινου. Οι αρχαίοι συγγραφείς πολλές φορές αναφέρονται σε υφάσματα κροκόχρωμα. Ακόμη και ο περίφημος πέπλος που προσφερόταν στη θεά Αθηνά κατά τη γιορτή των Παναθηναίων ήταν κροκωτός. Στην Ελλάδα σήμερα ο κρόκος (ζαφορά ή σαφράν) καλλιεργείται κυρίως στο νομό Κοζάνης, καθώς εκτός των άλλων το φυτό έχει και αρωματικές και φαρμακευτικές ιδιότητες.

Κτερίσματα: Αφιερώματα που τοποθετούσαν οι

αρχαίοι Έλληνες στους τάφους ως δωρεά για τους νεκρούς τους.

ΚΥΒΕΛΗ: Αποκαλείται και «Μητέρα των θεών» ή «Μεγάλη Μητέρα». Ενσαρκώνει τη δύναμη της φύσης και της βλάστησης. Συχνά απεικονίζεται με το κεφάλι στεφανωμένο από πύργους, συνοδευμένη από λιοντάρια ή πάνω σε άρμα που το σέρνουν λιοντάρια.
Η λατρεία της Κυβέλης είναι βεβαιωμένη στη Ζώνη από ειδώλια που βρέθηκαν και παριστάνουν τη θεά καθισμένη σε θρόνο με τη συνοδεία λιονταριών. Συνήθως κρατάει τύμπανο ή φιάλη. Έτσι απεικονίζεται και σε χρυσό πλακίδιο αφιερωμένο στο ιερό της Δήμητρας, της οποίας η λατρεία, πολλές φορές, συνδέεται με αυτήν της Κυβέλης.

Κύλιξ: Κρασοπότηρο με δύο λαβές.

Λεκανίς: Πήλινη ή μεταλλική λεκάνη με πώμα (καπάκι) και δύο λαβές για είδη καλλωπισμού και φαγητά.

Λεονταρίδειος Ελληνική Αστική Σχολή Αρρένων: Κτίστηκε το 1909 με δωρεά του Αντωνίου Λεονταρίδη, πλούσιου εμπόρου από τη Μαρώνεια του νομού Ροδόπης, ο οποίος επιστρέφοντας από την Οδησσό της Ρωσίας εγκαταστάθηκε στην Αλεξανδρούπολη. Σήμερα στο κτίριο της Λεονταριδείου Σχολής στεγάζεται το Εκκλησιαστικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης.

Λήκυθος: Αρωματοδοχείο. Χρησίμευε και για μύρα και προσφορές στους νεκρούς.

Λουτήρας: Μπανιέρα.

Λυχνός-Λυχνάρι: Πήλινο ή μεταλλικό σκεύος, συχνά με λαβή και με έναν ή περισσότερους μυκτήρες (μύτες). Δίνει φως καίγοντας λάδι. Συνήθως στηριζόταν πάνω σε λυχνοστάτη.

Μακρόβολος: Επίθετο που προσδιορίζει τον Απόλλωνα. Αυτός που ρίχνει μακρινές βολές με το τόξο του.

ΜΑΡΩΝ: Μυθικός ιδρυτής της αρχαίας Μαρώνειας. Γιος του Ευάνθη και ιερέας του Απόλλωνα ή του Διόνυσου. Μετά την εγκατάστασή του στην πόλη των Θρακών Κικόνων Ισμάρα ή Ίσμαρο (ίσως στη σημερινή θέση «Άγιος Γεώργιος» Μαρώνειας), δίδαξε στους κατοίκους την καλλιέργεια του αμπελιού. Από την Οδύσσεια (ι, 197) μαθαίνουμε για τη φιλοξενία και τα πλούσια δώρα (χρυσά και ασημένια) του Μάρωνα προς τον Οδυσσέα. Επίσης του έδωσε και αμφορείς με καλό κρασί, με το οποίο ο Οδυσσέας μέθυσε τον Κύκλωπα Πολύφημο και τον τύφλωσε.

Μαρώνεια: Νοτιοανατολικά της Κομοτηνής σε απόσταση 30χλμ. από αυτήν. Τον 7ο αι. π.Χ. αποικίστηκε από Χιώτες. Έχουν βρεθεί νομίσματα που χρονολογούνται από το τέλος του 6ου αι. π.Χ. Κατά τον 5ο και 4ο αι. π.Χ. η πόλη γνώρισε μεγάλη ακμή. Έχουν επίσης βρεθεί:

- Ισχυρό τείχος του 4ου αι. π.Χ.
- Λιμενοβραχίονας του 4ου αι. π.Χ.
- Ιερό αφιερωμένο πιθανόν στον Διόνυσο, θέατρο και κατοικίες από την πόλη του 4ου και 3ου αι. π.Χ.
- Μνημειακή πύλη (πρόπυλο) του 2ου αι. π.Χ.

Μειλίχιος: Γλυκός, ήπιος, ευπροσήγορος

ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ: Το όνομα παραδίδεται σε επιγραφή του 4ου αι. π.Χ. που βρέθηκε στο χώρο του νεκροταφείου της αρχαίας Ζώνης, πολύ κοντά σε μια μνημειακή κατασκευή από λευκό ασβεστόλιθο. Η κατασκευή αυτή είναι σίγουρο ότι αφορά επιφανή νεκρό, καθώς διαφέρει σημαντικά από άλλες, πιο πρόχειρες, που σηματοδοτούν αρκετούς τάφους στο νεκροταφείο.

Μεγάλοι Θεοί και Μυστήρια της Σαμοθράκης: Η μεγάλη φήμη της Σαμοθράκης στην αρχαιότητα οφείλεται στη λατρεία και τα Μυστήρια των Μεγάλων Θεών. Το Ιερό της ήταν εφάμιλλο του Ιερού της Ελευσίνας. Η μυστηριακή λατρεία είχε προελληνικές ρίζες. Κύρια θεότητα ήταν η Αξίερος, η «Μεγάλη Μητέρα», που ταυτίστηκε από τους Έλληνες με τη Δήμητρα και την Κυβέλη. Μαζί της λατρευόταν η Αξιόκερσα (=Περσεφόνη), ο Αξιόκερσος (=Άδης), ο Καδμίλος (=Ερμής) και οι Κάβειροι (=Διόσκουροι).
Σε αντίθεση με άλλα μυστηριακά ιερά, και ιδιαίτερα αυτό της Ελευσίνας, το Ιερό των Μεγάλων Θεών ήταν ανοιχτό και σε κάθε αμύητο επισκέπτη. Στη μεγάλη, τριήμερη πιθανότατα, ετήσια γιορτή (20-22 ή 19-21 Ιουλίου;) συνέρρεαν προσκυνητές από γειτονικά, αλλά και απομακρυσμένα μέρη. Στα μυστήρια μπορούσαν να μυηθούν άνθρωποι όλων των εθνικοτήτων, δούλοι και ελεύθεροι. Κοινό χαρακτηριστικό με την Ελευσίνα αποτελούν οι δύο βαθμοί μύησης: η μύησις και η εποπτεία. Και στη Σαμοθράκη, οι τελετές της μύησης ήταν νυχτερινές, γίνονταν στο φως πυρσών και λυχναριών. Αρχικά, οι υποψήφιοι μύστες άλλαζαν ενδυμασία, πιθανόν στην Ιερή Οικία και παρακολουθούσαν την αποκάλυψη κάποιων μυστικών ή ιερών αντικειμένων μέσα στην κεντρική αίθουσα του Ανακτόρου. Εδώ γινόταν ίσως ένα είδος καθαρμού (βλ. λ.) και αργότερα σπονδή (βλ. λ.) από τον μύστη, που φορούσε μια πορφυρή ζώνη και ένα σιδερένιο δαχτυλίδι, αντιπροσωπευτικά της ένωσης με το θείο. Ο βαθμός της εποπτείας

μπορούσε ν' αποκτηθεί αμέσως μετά τη μύηση. Ο μυούενος περνούσε από μια καθαρτήρια τελετή, κατά την οποία ίσως επιβαλλόταν νηστεία, ενώ το τέλος της έπαιρνε πανηγυρικό χαρακτήρα με συμπόσια. Ο μύστης έτρεφε την ελπίδα της καλής τύχης, πίστευε ότι προστατευόταν από τους κινδύνους στα θαλασσινά ταξίδια και ότι εξασφάλιζε ευτυχισμένη μεταθανάτια ζωή. Οι ανασκαφές μας έδωσαν μια εικόνα του Ιερού και της εξέλιξής του, μολονότι αρκετές λεπτομέρειες παραμένουν αμφιλεγόμενες. Ενδείξεις για τη θρησκευτική δραστηριότητα υπάρχουν από τον 7ο αι. π.Χ., αλλά η οικοδόμηση μνημειακών κτιρίων αρχίζει μόλις τον 4ο αι. π.Χ. Πάντως ούτε τα κείμενα ούτε τα ανασκαφικά δεδομένα μπορούν να διαπεράσουν τον πέπλο του απόρρητου που υπάρχει γύρω από τα Μυστήρια.

Μύησις και Μύστης: βλ. παραπάνω λήμμα.

Οδρυσία-Όδρυσα: Πόλη της Θράκης, στη συμβολή των ποταμών Έβρου, Άρδα και Τόνζου (Τούντζα). Πρωτεύουσα του ισχυρού κράτους των Οδρυσών Θρακών, ενός από τα κυριότερα και πολυπληθέστερα θρακικά φύλα. Ονομαζόταν επίσης και Ουσκουδάμα ή Ουσκούδαμος. Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογική παράδοση μετονομάσθηκε σε Ορέστη ή Ορεστιάδα, όταν κατέφυγε εκεί ο Ορέστης, γιος του Αγαμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας, καταδιωκόμενος από τις Ερινύες για το φόνο της μητέρας του. Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός (117-138 μ.Χ.) εξωράισε την πόλη και της έδωσε το όνομα Αδριανούπολις.
Καμία από τις παραπάνω ονομασίες-ταυτίσεις της Αδριανούπολης δεν έχει ακόμα επιβεβαιωθεί ανασκαφικά.

Οινοχόη: Κανάτα.

Οπτάνιον-οπτανείον: Δωμάτιο περίπου αντίστοιχο με τη σημερινή κουζίνα, το μαγειρείο. Η λέξη προέρχεται από το ρήμα οπτώ=ψήνω.

Ομηρικοί Ύμνοι: Οι περισσότεροι από τους 33 Ομηρικούς Ύμνους χρονολογούνται μάλλον στον 7ο - 6ο αι. π.Χ. Άγνωστο παραμένει από ποιον έγινε η συλλογή τους. Οι Ομηρικοί Ύμνοι, που είναι γραμμένοι σε εξάμετρο και έχουν τον χαρακτήρα του έπους, δεν θεωρούνται έργα του Ομήρου, αλλά κάποιας «σχολής» του.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ: Ήταν η κυριότερη γιορτή της Αθήνας, προς τιμήν της πολιούχου θεάς. Εκτός από τα ετήσια Παναθήναια, που γιορτάζονταν στις 28 του Εκατομβαιώνος μήνα (ημέρα των γενεθλίων της θεάς) δηλ. στο τέλος Ιουλίου, υπήρχαν και τα μεγάλα Παναθήναια (γιορτή διάρκειας τεσσάρων ημερών που τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια). Κατά τα μεγάλα Παναθήναια ξεκινούσε από τον Κεραμεικό πομπή, που σκοπός της ήταν η μεταφορά στην Ακρόπολη των προσφορών για τη θεά και ιδίως του ιερού πέπλου που προοριζόταν για το επισημότερο άγαλμά της. Τον πέπλο αυτόν, ένα μεγάλο τετράγωνο ύφασμα, άρχιζαν κάθε χρόνο (το μήνα Νοέμβριο) να τον υφαίνουν, μέχρι την περίοδο της γιορτής των Παναθηναίων, οι παρθένες των πιο διακεκριμένων αθηναϊκών οικογενειών καθώς και παντρεμένες ευγενείς δέσποινες. Οι γυναίκες αυτές λέγονταν «εργαστίνες». Ο πέπλος απλωνόταν σαν ιστίο σε τροχοφόρο πλοίο, ώστε να διακρίνεται καλά η κεντημένη γιγαντομαχία. Η πομπή των Παναθηναίων αναφέρεται από φιλολογικές πηγές και απεικονίζεται στην ανάγλυφη ζωοφόρο του Παρθενώνα.

Πελίκη: Είδος μικρής στάμνας για αποθήκευση υγρών και για την τέφρα του νεκρού.

Πέπλος: Ένδυμα από χοντρό ύφασμα που φορούσαν γυναίκες. Πριν τυλίξουν το ορθογώνιο ύφασμα στο σώμα τους, το αναδίπλωναν στο πάνω μέρος σχηματίζοντας έτσι το απόπτυγμα. Το ρούχο στερεωνόταν στους ώμους με περόνες ή πόρπες. Στη μέση άλλοτε φορούσαν ζώνη και άλλοτε όχι. Η ζώνη μπορούσε να δεθεί πάνω ή κάτω από το απόπτυγμα. Οι πτυχές που δημιουργούνται πάνω από τη μέση, από το ζώσιμο του ρούχου, ονομάζονται κόλπος.

ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ (ΚΟΡΗ): Κόρη του Δία και της Δήμητρας, θεά του Κάτω Κόσμου και σύντροφος του Άδη (Πλούτωνα). Ο Άδης την ερωτεύτηκε και την απήγαγε. Ο Δίας τον διέταξε να τη δώσει πίσω στη μητέρα της, αποφάσισε όμως τελικά να μοιράζει η Περσεφόνη το χρόνο της ανάμεσα στον Επάνω και στον Κάτω Κόσμο.
Λατρευόταν μαζί με τη Δήμητρα στα Ελευσίνια Μυστήρια, γιορτές που τελούνταν είτε κάθε τέσσερα (Μεγάλα), είτε κάθε δύο χρόνια (Μικρά Ελευσίνια), στην πόλη Ελευσίνα της Αττικής. Ανάλογη λατρεία πρέπει να υπήρχε και στο Ιερό της Δήμητρας στη Ζώνη, ενώ μαρτυρείται με βεβαιότητα για τη Σαμοθράκη.

Πιθεών(ας)-πιθών: Αποθήκη πιθαριών.

Πινάκιο: Πιάτο για φαγητά.

Πλαγγόνα: Κούκλα πήλινη. Μερικές φορές τα χέρια και τα πόδια είχαν φτιαχτεί ξεχωριστά και είχαν προσαρμοσθεί στο σώμα της κούκλας με κλωστές. Αυτού του είδους τις κούκλες οι αρχαίοι τις ονόμαζαν και «νευρόσπαστα».

ΠΛΑΤΩΝΑΣ: Γεννήθηκε στην Αθήνα το 427 π.Χ. και πέθανε το 347 π.Χ. Καταγόταν από αριστο-

κρατική οικογένεια και έλαβε πλούσια παιδεία. Υπήρξε μαθητής του Σωκράτη για οκτώ χρόνια (407-399 π.Χ.). Ίδρυσε το 388 π.Χ. την Ακαδημία, τη Φιλοσοφική Σχολή του, που απόκτησε μεγάλο κύρος και φήμη. Η πνευματική δημιουργία του Πλάτωνα μάς είναι γνωστή από 27 έργα, πολλά από τα οποία έχουν μορφή διαλόγου, όπου αναπτύσσονται οι θεωρίες του για τις έννοιες της γνώσης, της επιστήμης, της ηδονής, της ελευθερίας, της αρετής, οι ιδέες του για την ύλη, τον αισθητό κόσμο, το χρόνο και την ψυχή, καθώς και η ηθική και πολιτική φιλοσοφία του.
Ο Πλάτωνας δεν απορρίπτει τη δουλεία, αλλά την ανάγει σε εντελώς θεωρητικό επίπεδο, στα πλαίσια της ουτοπιστικής «Πολιτείας» του.

Πόλεις-τείχη της Σαμοθράκης (Περαία Σαμοθράκης): Τα απέναντι από το νησί νότια παράλια του σημερινού νομού Έβρου, όπου είχαν κτιστεί οι έξι πόλεις-αποικίες της Σαμοθράκης (βλ. και λ. «Σάλη»).

Πρόδομος: Ο προθάλαμος ενός αρχαίου ναού, περίπου σαν τον πρόναο των σημερινών εκκλησιών. Ήταν η αίθουσα στην οποία έμπαινε ο επισκέπτης όταν περνούσε από την αυλή του ναού στο εσωτερικό του και πριν μπει στον κυρίως χώρο, τον σηκό.

Προθήκη: Βιτρίνα Μουσείου.

Πυξίς: Σκεύος με καπάκι για κοσμήματα και είδη καλλωπισμού.

Πύργος της Μυρσίνης: Η ιστορία του «Πύργου της Μυρσίνης» είναι φανταστική. Δεν υπάρχει καμιά αναφορά στις αρχαίες πηγές ούτε αρχαιολογική ένδειξη που να συνδέει τα πρόσωπα της Μυρσίνης και του Αδάμαντα, εκτός από τη γειτνίαση των ονομάτων τους στους δύο λίθους του τείχους.

Σάλη: Πόλη-αποικία της Σαμοθράκης. Πρέπει να κτίστηκε στα τέλη του 7ου αι. π.Χ. μαζί με τις υπόλοιπες πέντε σαμοθρακικές αποικίες (Μεσημβρία, Ζώνη, Δρυς, Τέμπυρα και Χαράκωμα) στα νότια παράλια του νομού Έβρου. Η θέση του αρχαίου οικισμού σήμερα ταυτίζεται με τη Μάκρη.

Σηκός: Ο κυρίως ναός. Ήταν χώρος μεγαλύτερος από τον πρόδομο. Στο σηκό φυλασσόταν το λατρευτικό άγαλμα του θεού.

Σκύφος: Κύπελλο με δύο λαβές για κρασί και σπονδές.

Σπονδή: Τελετουργικό χύσιμο κρασιού στο έδαφος ως προσφορά στους θεούς.

Στοά: Κτίριο που η στέγη του υποβαστάζεται με κίονες από τη μία ή και τις δύο πλευρές του.

Τείχος Δυτικό-Τείχος Ανατολικό: Τα δύο μακρύτερα σκέλη του τείχους της αρχαίας πόλης. Τα ονομάσαμε σύμφωνα με τον προσανατολισμό τους. Το βόρειο τμήμα του τείχους που περιβάλλει την Ζώνη είναι πολύ μικρό, σχεδόν ανύπαρκτο. Ακόμη δεν ξέρουμε αν η πόλη είχε στα νότια τείχος.

ΤΡΙΒΑΛΛΟΙ: Ισχυρό θρακικό φύλο που κατοικούσε μεταξύ του όρους Αίμου και του ποταμού Δούναβη, στην περιοχή της Κάτω Μοισίας (περίπου η σημερινή βόρεια Βουλγαρία). Ήρθαν σε διένεξη με τους Οδρύσες και κατά τη διάρκεια πολεμικών επιχειρήσεων επέδραμαν προς το νότιο τμήμα της Θράκης φτάνοντας μέχρι τα Άβδηρα, που γνώρισαν μία από τις μεγαλύτερες καταστροφές. Το 376/5 π.Χ. περισσότεροι από 30.000 Τριβαλλοί κυρίευσαν τη χώρα των Αβδηριτών και πήραν άφθονα τρόφιμα. Στη μάχη εναντίον τους σκοτώθηκαν όλοι οι άνδρες της πόλης των Αβδήρων, που σώθηκε από την ολοκληρωτική καταστροφή, μόνο χάρη στην έγκαιρη επέμβαση του Αθηναίου στρατηγού Χαβρία. Οι Τριβαλλοί υποτάχθηκαν στους Μακεδόνες (επί Φιλίππου Β΄ και Αλεξάνδρου Γ΄) και κατόπιν στους Ιλλυριούς και στους Ρωμαίους.
Οι αρχαίοι συγγραφείς αναφέρονται στις δοξασίες για το βάσκανο βλέμμα των Τριβαλλών, που -όπως πίστευαν- μπορούσε να θανατώσει ό,τι έβλεπε με φθόνο. Οι Τριβαλλοί θεωρούνταν τόσο αγροίκοι, ώστε οι αρχαίοι συνήθιζαν να αποκαλούν «Τριβαλλούς» όσους συμπεριφέρονταν ανάγωγα.

Υδρία: Στάμνα για μεταφορά νερού.

Χιτών(ας): Ένδυμα από λεπτό ύφασμα που φορούσαν άνδρες και γυναίκες κατάσαρκα. Ήταν ραμμένος στο ένα πλάι του κι έτσι τον φορούσαν από το κεφάλι και τον συγκρατούσαν στους ώμους με κουμπιά, ώστε με αυτόν τον τρόπο να δημιουργούνται μακριά ή κοντά μανίκια (χειριδωτός και αχειρίδωτος). Στη μέση φορούσαν ζώνη. Ο ανδρικός χιτώνας που είναι μακρύς μέχρι το δάπεδο, ονομάζεται ποδήρης.

Παιχνίδια

1. «Παιχνίδι περιγραφής»

Στο χώρο, όπου έχουμε τοποθετήσει υποθετικά το «σπίτι της Μυρσίνης», έχουμε αφήσει σ' ένα ορισμένο σημείο, αρκετές αγνύθες (αντίγραφα), ένα πουγκί με αντίγραφα νομισμάτων της Ζώνης και μερικά αντίγραφα αρχαίων ειδωλίων και αγγείων. Αναγνωρίστε τα και περιγράψτε τα. Όσοι δώσουν την καλύτερη περιγραφή, θα πάρουν, ως αμοιβή, κάρτες με εκθέματα από τα Μουσεία Κομοτηνής και Σαμοθράκης.

Τα άλλα παιχνίδια παίζονται είτε κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στον αρχαιολογικό χώρο είτε (κατά προτίμηση) μετά την επίσκεψη, μέσα στην τάξη.

2. «Παιχνίδι γλωσσοδέτης-αίνιγμα»

Προσπάθησε να πεις πολύ γρήγορα τους παρακάτω στίχους χωρίς να μπερδευτείς. Βρες την απάντηση στο αίνιγμα:

Μοιάζω τόσο με κουμπί, μα κουμπί δεν είμαι
Έχω σχήμα στρογγυλό και φτιαγμένο από χαλκό,
πάνω μου έχω έναν θεό
κι αν με βρεις, δε με κρατάς, στο Μουσείο να με πας.
Τι είμαι;

3. «Ερωτηματολόγιο»

Απάντησε μ' ένα ΝΑΙ ή μ' ένα ΟΧΙ:

*Η Ζώνη ήταν αποικία της Σαμοθράκης; .....

*Η αρχαία πόλη είχε λιμάνι, τείχη, σπίτια και ναούς; .....

*Η αρχαία πόλη φωτιζόταν με ηλεκτρικό ρεύμα; .....

*Είχαν οι Ζωναίοι νομίσματα; ..... *Είχαν αντικείμενα από πλαστικό; .....

*Είχαν μάλλινα υφάσματα; ..... *Είχαν κοσμήματα; .....

*Είχαν νεκροταφεία; ..... *Είχαν στρατό; .....

*Έτρωγαν όρθιοι στην αυλή του σπιτιού; .....

*Στα πιθάρια αποθήκευαν το πετρέλαιο που καίγαν στα λυχνάρια; .....

4. «Παιχνίδι-μπέρδεμα»

Διάγραψε τη λάθος λέξη:

1. Στη Ζώνη λάτρευαν τον Απόλλωνα, τη Δήμητρα, την Αθηνά, τον Άδη (Πλούτωνα), τον Διόνυσο, τον Ηρακλή.
2. Τα αρχαία ειδώλια είναι πήλινα αγαλματάκια που παριστάνουν θεούς, ανθρώπους, ζώα, αυτοκίνητα.

3. Τα νομίσματα της Ζώνης είχαν στην εμπρός πλευρά (εμπροσθότυπος) τον θεό Απόλλωνα και πίσω (οπισθότυπος) ένα στεφάνι δάφνης, μια λύρα, μια καμήλα, ένα ελάφι.
4. Η Μυρσίνη φορούσε χιτώνα, ιμάτιο, χλαμύδα.
5. Η Μυρσίνη στα κοσμήματά της είχε σκουλαρίκια, δαχτυλίδια, βραχιόλια, καδένες.
6. Ο Αδάμας πουλούσε στο κατάστημα του πατέρα του αγγεία, ειδώλια, όπλα, λυχνάρια.
7. Τα αρχαία σπίτια είχαν σαλόνι, υπνοδωμάτια, ανδρώνα, λουτρό, οπτάνιο (κουζίνα), πιθεώνα, αποθήκες.
8. Τα αρχαία καράβια μπορούσαν να μεταφέρουν τρόφιμα, κρασιά, λάδι, μέταλλα, δούλους, κανόνια.
9. Στους θεούς πρόσφεραν αγάλματα, αγγεία, βιβλία, καρπούς, ειδώλια, κοσμήματα.
10. Στο σχολείο τα παιδιά διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, αριθμητική, μουσική, γυμναστική, υπολογιστές.

5. «Παιχνίδι με τα κενά»

Βάλε στο παρακάτω κείμενο τις λέξεις που λείπουν στη σωστή τους θέση:

Η Ζώνη είναι αρχαία …….. της Θράκης. Κτίστηκε στα τέλη του 7ου αι. π.Χ. από …… της Σαμοθράκης. Είχε μεγάλα και δυνατά ……., οριζόντιους και κάθετους ……. κατά το ιπποδάμειο ……, κατοικίες μονώροφες και ……, εργαστήρια …….. και μεταλλοτεχνίας, δύο σημαντικά ιερά, του θεού …….. και της θεάς ……., …….. όπου πουλούσαν διάφορα αγαθά οι έμποροι, ……. για να αράζουν τα καράβια, ενώ έξω από τα τείχη της πόλης υπήρχε …… για να θάβουν τους νεκρούς. Οι ανασκαφές έχουν φέρει στο …… , εκτός από τα ερείπια των διαφόρων κτισμάτων, και πολλά κινητά …….. που φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό …… Κομοτηνής. Ανάμεσα σ' αυτά τα ευρήματα ξεχωρίζουν διάφορα προϊόντα της …….. (αγγεία, λυχνάρια), της ……. (αγάλματα) και της …….. (νομίσματα, χρυσά και ασημένια αφιερωματικά πλακίδια, κοσμήματα). Η Ζώνη παρήκμασε στα …… χρόνια, αλλά συνέχισε να κατοικείται περιστασιακά μέχρι και τον 5ο …… μ.Χ. (πρώιμη βυζαντινή εποχή).

(Απόλλωνα, αιώνα, αποίκους, αγγειοπλαστικής, γλυπτικής, Δήμητρας, δρόμους, διώροφες, ευρήματα, καταστήματα, κεραμεικής, λιμάνι, μεταλλοτεχνίας, Μουσείο, νεκροταφείο, πόλη, ρωμαϊκά, σύστημα, τείχη, φως).

6. «Παιχνίδι συνειρμών»

Δίπλα σε κάθε λέξη που διαβάζεις, γράψε την πρώτη σχετική λέξη που σου έρχεται στο νου, όπως:

- Αγγείο πηλός
- Ειδώλιο θεότητα ή παιχνίδι
- Τείχη
- Ναός
- Αγορά
- Λιμάνι

- Δούλος
- Χιτώνας
- Κοσμήματα
- Αμφορέας
- Ανδρώνας
- Πιθεώνας
- Οπτάνιο
- Μεγάλοι Θεοί
- Όπλα
- Κεραμική
- Νομίσματα

7. «Παιχνίδι συνέντευξη»

Ένα κορίτσι μπορεί να υποδυθεί τη Μυρσίνη, που ξαφνικά έρχεται στη σύγχρονη εποχή, και όλοι οι υπόλοιποι της παίρνετε συνέντευξη κάνοντας διάφορες ερωτήσεις σχετικές με τον τόπο διαμονής, τις ασχολίες και τις συνήθειές της, την προσωπική ζωή και τη σχέση της με τον Αδάμαντα.
Με αφορμή την τελευταία αναφορά, μπορείς να γράψεις, όπως εσύ προτιμάς, το τέλος της ιστορίας του «Πύργου της Μυρσίνης», δηλαδή τι πιστεύεις ότι έκαναν τελικά η Μυρσίνη και ο Αδάμας.

8. «Παιχνίδι ζωγραφικής»

Ζωγράφισε ό,τι σου έκανε μεγαλύτερη εντύπωση από την ιστορία του «Πύργου της Μυρσίνης», π.χ. κάποιο κόσμημα, ειδώλιο ή αγγείο, την ίδια τη Μυρσίνη, τον Αδάμαντα, κ.ά.